# ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
# PAOLO MENGOZZI
# της 26ης Οκτωβρίου 2006 [1]

1. Με διατάξεις της 7ης Ιουνίου 2004, εκδοθείσες στις υποθέσεις T-333/02, Gestoras Pro Amnistía κ.λπ. κατά Συμβουλίου (που δεν έχει δημοσιευθεί στη Συλλογή), και T-338/02, Segi κ.λπ. κατά Συμβουλίου (Συλλογή 2004, σ. II-1647) (στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενες διατάξεις), το Πρωτοδικείο απέρριψε τις αγωγές που άσκησαν οι οργανώσεις Gestoras Pro Amnistía και Segi, καθώς και οι εκπρόσωποί τους, κατά του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως προς αποκατάσταση της ζημίας την οποία προέβαλλαν ότι υπέστησαν λόγω της εγγραφής των Gestoras Pro Amnistía και Segi στον κατάλογο των προσώπων, ομάδων ή οντοτήτων τα οποία αφορά η κοινή θέση 2001/931/ΚΕΠΠΑ του Συμβουλίου, της 27ης Δεκεμβρίου 2001, για την εφαρμογή ειδικών μέτρων για την καταστολή της τρομοκρατίας [2].

2. Το Δικαστήριο καλείται να κρίνει δύο αιτήσεις αναιρέσεως τις οποίες άσκησαν κατά των προαναφερθεισών διατάξεων τα ίδια πρόσωπα που είχαν ασκήσει τις πρωτόδικες αγωγές (Gestoras Pro Amnistía, J. M. Olano Olano και J. Zelarain Errasti στην υπόθεση C-354/04 P, Segi, A. Zubimendi Izaga και A. Galarraga στην υπόθεση C-355/04 P).

## I — Πραγματικά περιστατικά

3. Το πραγματικό πλαίσιο της διαφοράς, όπως εκτίθεται με ταυτόσημη, σε γενικές γραμμές, διατύπωση στις αναιρεσιβαλλόμενες διατάξεις μπορεί να συνοψιστεί ως εξής.

4. Κατά τους ισχυρισμούς των αναιρεσειόντων στην υπόθεση T-333/02, η Gestoras Pro Amnistía είναι οργάνωση που εδρεύει στο Hernani (Ισπανία) και έχει ως σκοπό την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδίως των πολιτικών κρατουμένων και εξορίστων, στη Χώρα των Βάσκων. Εκπρόσωποί του είναι οι Olano Olano και Zelarain Errasti.

5. Κατά τους ισχυρισμούς των αναιρεσειόντων στην υπόθεση T-338/02, η Segi είναι

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ιταλική.
2 — ΕΕ L 344, σ. 93.

οργάνωση που εδρεύει στην Bayonne (Γαλλία) και στην Donostia (Ισπανία) και έχει ως σκοπό την υποστήριξη των διεκδικήσεων της βασκικής νεολαίας, της βασκικής ταυτότητας, του βασκικού πολιτισμού, της βασκικής γλώσσας. Εκπρόσωποί της είναι οι Zubimendi Izaga και Galarraga.

6. Στις 28 Σεπτεμβρίου 2001, το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών (στο εξής: Συμβούλιο Ασφαλείας) υιοθέτησε το ψήφισμα 1373 (2001), με το οποίο αποφάσισε, μεταξύ άλλων, ότι όλα τα κράτη πρέπει να παρέχουν αμοιβαίως ευρύτατη συνδρομή στο πλαίσιο των ανακρίσεων που διεξάγονται σε ποινικές υποθέσεις και στο πλαίσιο άλλων διαδικασιών που αφορούν τη χρηματοδότηση τρομοκρατικών ενεργειών ή τη στήριξη που παρασχέθηκε προς τις ενέργειες αυτές, η συνδρομή δε αυτή περιλαμβάνει την παροχή των αποδεικτικών στοιχείων που βρίσκονται στην κατοχή τους και που είναι απαραίτητα για τη διαδικασία.

7. Με διατάξεις της 2ας και της 19ης Νοεμβρίου 2001, ο πέμπτος κεντρικός ανακριτής της Audiencia Nacional di Madrid διέταξε, αντιστοίχως, τη σύλληψη των εικαζομένων ιθυνόντων της Gestoras Pro Amnistía, μεταξύ των οποίων και των εκπροσώπων του, με το σκεπτικό ότι η οργάνωση αυτή αποτελεί αδιαχώριστο μέρος της βασκικής αυτονομιστικής οργανώσεως ΕΤΑ. Η Gestoras Pro Amnistía άσκησε προσφυγή κατά της δεύτερης από τις δύο διατάξεις.

8. Στις 27 Δεκεμβρίου 2001 το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως (στο εξής: Συμβούλιο), κρίνοντας απαραίτητο να ληφθούν περαιτέρω μέτρα, εκτός των ήδη ληφθέντων, προκειμένου να εφαρμοστεί το προπαρατεθέν ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας, υιοθέτησε την κοινή θέση 2001/931 επί τη βάσει των άρθρων 15 ΕΕ και 34 ΕΕ, τα οποία εντάσσονται στον τίτλο V («Διατάξεις σχετικά με μια κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας») και στον τίτλο VI («Διατάξεις για την αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις») της Συνθήκης ΕΕ, αντιστοίχως.

9. Τα άρθρα 1 και 4 της κοινής θέσεως 2001/931 ορίζουν τα εξής:

«*Άρθρο 1*

1. Η παρούσα κοινή θέση εφαρμόζεται σύμφωνα με τις διατάξεις των επόμενων άρθρων στα πρόσωπα, ομάδες και οντότητες που ενέχονται σε τρομοκρατικές πράξεις και τα οποία παρατίθενται στο παράρτημα.

[...]

4. Ο κατάλογος του παραρτήματος καταρτίζεται βάσει ακριβών πληροφοριών ή στοιχείων του σχετικού φακέλου τα οποία δεικνύουν ότι έχει ληφθεί απόφαση από αρμόδια αρχή έναντι συγκεκριμένων προ-

σώπων, ομάδων και οντοτήτων, είτε η εν λόγω απόφαση αφορά την έναρξη ανακριτικών πράξεων ή ποινικής διώξεως για μια τρομοκρατική πράξη ή την απόπειρα τέλεσης ή τη συμμετοχή ή τη διευκόλυνση μιας τέτοιας πράξης βάσει σοβαρών και αξιοπίστων αποδείξεων ή ενδείξεων είτε καταδίκη για τέτοιες πράξεις. Πρόσωπα, ομάδες και οντότητες που προσδιορίζονται από το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών ότι έχουν σχέση με την τρομοκρατία και κατά των οποίων έχει διατάξει κυρώσεις μπορούν να συμπεριληφθούν στον κατάλογο αυτό.

[...]

6. Τα ονόματα των προσώπων και οντοτήτων τα οποία περιλαμβάνονται στον κατάλογο εξετάζονται κατά τακτά χρονικά διαστήματα, τουλάχιστον μια φορά το εξάμηνο, προκειμένου να διασφαλίζεται ότι η διατήρησή τους στον κατάλογο δικαιολογείται.»

*«Άρθρο 4*

Τα κράτη μέλη παρέχουν αμοιβαίως, διά της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις στα πλαίσια του τίτλου VI της Συνθήκης [ΕΕ] την ευρύτατη δυνατή συνδρομή στην πρόληψη και καταπολέμηση τρομοκρατικών πράξεων. Προς το σκοπό αυτό, για τις έρευνες και διαδικασίες τις οποίες διεξάγουν οι αρχές τους σε σχέση με οιοδήποτε από τα πρόσωπα, ομάδες και οντότητες που περιλαμβάνονται στο παράρτημα, ασκούν πλήρως, κατόπιν αιτήσεως, τις εξουσίες που έχουν σύμφωνα με τις πράξεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άλλες διεθνείς συμφωνίες, διακανονισμούς και συμβάσεις οι οποίες δεσμεύουν τα κράτη μέλη».

10. Το σημείο 2 του παραρτήματος της κοινής θέσεως 2001/931 αφορά τις «ομάδες και οντότητες» και σ' αυτό αναγράφονται τα εξής:

«*— Euskadi Ta Askatasuna/Tierra Vasca y Libertad/Βασκική Πατρίδα και Ελευθερία (ETA)

(Οι ακόλουθες οργανώσεις αποτελούν μέρος της τρομοκρατικής οργάνωσης ETA: K.a.s, Xaki, Ekin, Jarrai-Haika-Segi, Gestoras pro-amnistía)».

11. Η υποσημείωση του παραρτήματος αυτού επισημαίνει ότι «[τ]α πρόσωπα που επισημαίνονται με * υπόκεινται μόνο στο άρθρο 4».

12. Σύμφωνα με τη δήλωση του Συμβουλίου η οποία προσαρτήθηκε στα πρακτικά κατά την υιοθέτηση της κοινής θέσεως 2001/931

(στο εξής: δήλωση του Συμβουλίου περί του δικαιώματος αποζημιώσεως):

«Το Συμβούλιο υπενθυμίζει, όσον αφορά το άρθρο 1, παράγραφος 6, της κοινής θέσεως [2001/931] ότι κάθε σφάλμα ως προς τα πρόσωπα, τις ομάδες ή τις οντότητες που αυτή αφορά παρέχει δικαίωμα στο θιγόμενο μέρος να ζητήσει δικαστικώς αποζημίωση» [3].

13. Με διατάξεις της 5ης Φεβρουαρίου και της 11ης Μαρτίου 2002, ο πέμπτος κεντρικός ανακριτής της Audiencia Nacional di Madrid κήρυξε παράνομες τις δραστηριότητες της Segi και διέταξε τη φυλάκιση ορισμένων εικαζομένων στελεχών της, με το σκεπτικό ότι η οργάνωση αυτή αποτελεί αδιαχώριστο μέρος της βασκικής αυτονομιστικής οργανώσεως ΕΤΑ.

14. Με απόφαση της 23ης Μαΐου 2002 [4], το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου απέρριψε ως απαράδεκτες τις προσφυγές που άσκησαν οι αναιρεσείοντες κατά των δεκαπέντε τότε κρατών μελών, αφορώσα την κοινή θέση 2001/931, με το σκεπτικό ότι από τα πραγματικά περιστατικά που επικαλέστηκαν δεν προέκυπτε ότι έχουν την ιδιότητα των θυμάτων παραβιάσεως της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών που υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950 (στο εξής: ΕΣΔΑ).

15. Στις 2 Μαΐου και στις 17 Ιουνίου 2002, το Συμβούλιο υιοθέτησε, δυνάμει των άρθρων 15 ΕΕ και 34 ΕΕ, τις κοινές θέσεις 2002/340/ΚΕΠΠΑ [5] και 2002/462/ΚΕΠΠΑ [6], σχετικά με την ενημέρωση της κοινής θέσης 2001/931. Τα παραρτήματα των δύο αυτών κοινών θέσεων περιέχουν τον ενημερωμένο κατάλογο των προσώπων, ομάδων και οντοτήτων στα οποία εφαρμόζεται η κοινή θέση 2001/931, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται και πάλι τα ονόματα των Gestoras Pro Amnistía και Segi, αναγραφόμενα κατά τον ίδιο τρόπο όπως και στον κατάλογο που προσαρτάται στην κοινή θέση 2001/931.

16. Δέον να προστεθεί ότι οι Gestoras Pro Amnistía και Segi είχαν ζητήσει από το Συμβούλιο να τους επιτραπεί η πρόσβαση στα έγγραφα στα οποία βασίστηκε το Συμβούλιο προκειμένου να τις περιλάβει στον κατάλογο που προσαρτάται στην κοινή θέση 2001/931. Ο Γενικός Γραμματέας του Συμβουλίου διαβίβασε στις Gestoras Pro Amnistía και Segi σειρά εγγράφων σχετικών με την εν λόγω κοινή θέση. Κρίνοντας ότι τα εν λόγω έγγραφα δεν τις αφορούσαν ειδικά και προσωπικά, οι δύο οργανώσεις υπέβαλαν νέα αίτηση στο Συμβούλιο, την οποία αυτό απέρριψε με επιστολή της 21ης Μαΐου 2002,

3 — Ανεπίσημη μετάφραση του γαλλικού κειμένου που έχει κατατεθεί στη δικογραφία.

4 — Δεν έχει δημοσιευθεί στο Recueil des arrêts et décisions του ΕΔΔΑ, αλλά βρίσκεται στον δικτυακό τόπο www.echr.coe.int.

5 — ΕΕ L 116, σ. 75.

6 — ΕΕ L 160, σ. 32.

με το επιχείρημα ότι τα αναγκαία πληροφοριακά έγγραφα για την κατάρτιση του καταλόγου που προσαρτήθηκε στην κοινή θέση, μετά την εξέτασή τους και τη λήψη των συναφών αποφάσεων, είχαν επιστραφεί στις οικείες εθνικές αντιπροσωπείες.

17. Εξάλλου, οι αναιρεσείοντες στην υπόθεση C-355/04 P ισχυρίστηκαν, κατά τη διάρκεια της δίκης, ότι με απόφαση της 20ής Ιουνίου 2005, το τέταρτο ποινικό τμήμα του Audiencia Nacional di Madrid, ενώπιον του οποίου εκκρεμούσε η δίκη που αφορούσε τη Segi, απάλλαξε την εν λόγω οργάνωση από την κατηγορία ότι είναι τρομοκρατική οργάνωση και ότι αποτελεί μέρος της ΕΤΑ. Το Βασίλειο της Ισπανίας δεν αμφισβήτησε την ύπαρξη αυτής της αποφάσεως, αλλά επεσήμανε ότι δεν έχει περιβληθεί ακόμα ισχύ δεδικασμένου και ότι την έχει προσβάλει ενώπιον του Tribunal Supremo το Ministerio Fiscal (κατηγορούσα αρχή) και η Ένωση Θυμάτων της Τρομοκρατίας.

**II — Η διαδικασία ενώπιον του Πρωτοδικείου και οι αναιρεσιβαλλόμενες διατάξεις**

18. Με δικόγραφα που κατέθεσαν στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 31 Οκτωβρίου (υπόθεση T-333/02) και στις 13 Νοεμβρίου 2002 (υπόθεση T-338/02), οι αναιρεσείοντες άσκησαν δύο χωριστές αγωγές αποζημιώσεως κατά του Συμβουλίου.

19. Οι αναιρεσείοντες ζητούσαν από το Πρωτοδικείο:

— να υποχρεώσει το Συμβούλιο να καταβάλει σε κάθε οργάνωση το ποσό του 1 000 000 ευρώ και σε κάθε έναν από τους εκπροσώπους τους το ποσό των 100 000 ευρώ ως αποζημίωση για τη ζημία που ισχυρίζονται ότι υπέστησαν λόγω της εγγραφής, αντιστοίχως, των Gestoras Pro Amnistía και Segi στον κατάλογο των προσώπων, ομάδων και οντοτήτων τα οποία αφορά το άρθρο 1 της κοινής θέσεως 2001/931, όπως ενημερώθηκε με τις κοινές θέσεις 2002/340 και 2002/462·

— να υποχρεώσει το Συμβούλιο να καταβάλει επί του επιδικασθησομένου ποσού τόκους υπερημερίας με ετήσιο επιτόκιο 4,5 % από την ημερομηνία εκδόσεως της αποφάσεως του Πρωτοδικείου και μέχρις εξοφλήσεως·

— να καταδικάσει το Συμβούλιο στα δικαστικά έξοδα.

20. Με δικόγραφα που κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 12 Φεβρουαρίου 2003, το Συμβούλιο προέβαλε και στις δύο υποθέσεις ένσταση απαραδέκτου δυνάμει του άρθρου 114 του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου. Αφού επεσήμανε, ιδίως, ότι οι Gestoras Pro Amnistía και Segi δεν έχουν την ικανότητα να είναι διάδικοι,

καθώς και ότι οι ενάγοντες φυσικά πρόσωπα οι οποίοι ενήργησαν επ' ονόματι των δύο οργανώσεων δεν έχουν την εξουσία να τις εκπροσωπούν και συνεπώς η εντολή που δόθηκε στον πληρεξούσιο δικηγόρο τους εξ ονόματος των δύο οργανώσεων είναι άκυρη, καθώς και ότι ο Zelarain Errasti δεν είχε εξουσιοδοτήσει νομίμως τον πληρεξούσιο δικηγόρο του, το Συμβούλιο προέβαλε αναρμοδιότητα του Πρωτοδικείου, αφενός, λόγω του ότι τα άρθρα 235 ΕΚ και 288, δεύτερο εδάφιο, ΕΚ δεν είναι εφαρμοστέα εν προκειμένω και, αφετέρου, διότι το Πρωτοδικείο δεν είναι αρμόδιο να κρίνει τη νομιμότητα της κοινής θέσεως 2001/931.

21. Με τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν για να αποκρούσουν τη σχετική ένσταση, οι ενάγοντες ζήτησαν από το Πρωτοδικείο να κρίνει τις αγωγές παραδεκτές, επικουρικώς δε, αν το Πρωτοδικείο έκρινε εαυτό αναρμόδιο να αποφανθεί επί του αιτήματος αποζημιώσεως, να αποφανθεί ότι το Συμβούλιο, υιοθετώντας τις προαναφερθείσες κοινές θέσεις, παραβίασε τις γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου οι οποίες προκύπτουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, και ιδίως από τα άρθρα 1, 6, παράγραφος 1, και 13 της ΕΣΔΑ.

22. Με διατάξεις της 5ης Ιουνίου 2003, ο πρόεδρος του δεύτερου τμήματος του Πρωτοδικείου επέτρεψε στο Βασίλειο της Ισπανίας και στο Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας να παρέμβουν και στις δύο υποθέσεις υπέρ του Συμβουλίου.

23. Με τις αναιρεσιβαλλόμενες διατάξεις, οι οποίες εκδόθηκαν δυνάμει του άρθρου 111 του Κανονισμού Διαδικασίας του, το Πρωτοδικείο απέρριψε τις αγωγές χωρίς να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία.

24. Το Πρωτοδικείο, πρώτον, έκρινε ότι είναι προδήλως αναρμόδιο να εξετάσει τις αγωγές αποζημιώσεως, κατά το μέτρο που αυτές σκοπούν στην αποκατάσταση της ζημίας που ενδεχομένως προκάλεσε η εγγραφή των Gestoras Pro Amnistía και Segi στον κατάλογο των προσώπων, ομάδων και οντοτήτων τα οποία αφορά το άρθρο 1 της κοινής θέσεως 2001/931, όπως ενημερώθηκε με τις κοινές θέσεις 2002/340 και 2002/462.

25. Δεύτερον, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι, αντιθέτως, είναι αρμόδιο, δυνάμει των άρθρων 235 ΕΚ και 288 ΕΚ να εξετάσει τις αγωγές αποζημιώσεως κατά το μέτρο που θεμελιώνονται στην προβαλλόμενη παραβίαση από το Συμβούλιο, με την υιοθέτηση των προναφερθεισών κοινών θέσεων, των αρμοδιοτήτων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Αφού εξέτασε, εντός των προαναφερθέντων ορίων, τις αγωγές επί της ουσίας, το Πρωτοδικείο τις απέρριψε ως προδήλως αβάσιμες.

26. Τρίτον, το Πρωτοδικείο απέρριψε και το επικουρικό αίτημα των εναγόντων λόγω πρόδηλης αναρμοδιότητας, αποφαινόμενο ότι «στις κοινοτικές διαφορές δεν υφίσταται ένδικο βοήθημα το οποίο να παρέχει στο

δικαστή τη δυνατότητα να λάβει θέση, μέσω μιας γενικής δηλώσεως, επί ζητήματος του οποίου το αντικείμενο υπερβαίνει το πλαίσιο της ένδικης διαφοράς» [7].

27. Τέλος, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι συνέτρεχαν εξαιρετικοί λόγοι, κατά το άρθρο 87, παράγραφος 3, του Κανονισμού Διαδικασίας του, για να συμψηφίσει τα δικαστικά έξοδα μεταξύ των κύριων διαδίκων.

**III — Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου και τα αιτήματα των διαδίκων**

28. Με εισαγωγικά δικόγραφα τα οποία κατατέθηκαν στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 17 Αυγούστου 2004, πρωτοκολλήθηκαν με αριθμό C-354/04 P και C-355/04 P, αντιστοίχως και έχουν ταυτόσημο σχεδόν περιεχόμενο, οι αναιρεσείοντες άσκησαν αναίρεση κατά των προαναφερθέντων διατάξεων.

29. Και στις δύο υποθέσεις, οι αναιρεσείοντες ζητούν από το Δικαστήριο:

— να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη διάταξη·

— να αποφανθεί οριστικά επί της διαφοράς και να δεχθεί τα αιτήματα που υπέβαλαν οι αναιρεσείοντες ενώπιον του Πρωτοδικείου·

— να καταδικάσει το Συμβούλιο στα δικαστικά έξοδα.

30. Το Συμβούλιο ζητεί από το Δικαστήριο, και στις δύο υποθέσεις:

— να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως ως προδήλως απαράδεκτη·

— επικουρικώς, να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως ως αβάσιμη·

— εφόσον απαιτηθεί, να αναπέμψει την υπόθεση στο Πρωτοδικείο·

— να καταδικάσει τους αναιρεσείοντες στα δικαστικά έξοδα.

31. Το Βασίλειο της Ισπανίας υποβάλλει, και στις δύο υποθέσεις, τα ίδια αιτήματα με το Συμβούλιο.

7 — Αναιρεσιβαλλόμενες διατάξεις, σκέψη 48.

## IV — Νομική ανάλυση

### Α — *Επί του παραδεκτού των αιτήσεων αναιρέσεως*

32. Τόσο το Συμβούλιο όσο και το Βασίλειο της Ισπανίας, με τα υπομνήματά τους απαντήσεως υποστηρίζουν ότι οι αιτήσεις αναιρέσεως είναι απαράδεκτες διότι απλώς επαναλαμβάνουν, σχεδόν επί λέξει, λόγους και επιχειρήματα που έχουν προβληθεί ενώπιον του Πρωτοδικείου.

33. Από τα άρθρα 225 ΕΚ, 58, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού του Δικαστηρίου και 112, παράγραφος 1, στοιχείο γ΄, του Κανονισμού Διαδικασίας προκύπτει ότι η αίτηση αναιρέσεως αποφάσεως του Πρωτοδικείου πρέπει να παραθέτει επακριβώς τα επικρινόμενα σημεία της αποφάσεως της οποίας ζητείται η αναίρεση, καθώς και τα νομικά επιχειρήματα που στηρίζουν κατά τρόπο συγκεκριμένο το αίτημα αυτό [8].

34. Είναι αληθές ότι, όπως επισημαίνουν το Συμβούλιο και το Βασίλειο της Ισπανίας, δεν πληροί τις προϋποθέσεις αυτές αίτηση αναιρέσεως η οποία, χωρίς να περιλαμβάνει επιχειρηματολογία σκοπούσα ειδικώς στη διαπίστωση της νομικής πλάνης η οποία ενδεχομένως βαρύνει την απόφαση του Πρωτοδικείου, περιορίζεται στην επανάληψη των λόγων ακυρώσεως και των επιχειρημάτων που προβλήθηκαν ενώπιον του Πρωτοδικείου. Μια τέτοια αίτηση αναιρέσεως συνιστά στην πραγματικότητα αίτηση απλής επανεξετάσεως της προσφυγής που ασκήθηκε ενώπιον του Πρωτοδικείου, η οποία δεν εμπίπτει στην αρμοδιότητα του Δικαστηρίου [9].

35. Αντιθέτως, αν οι προϋποθέσεις αυτές πληρούνται, η αίτηση αναιρέσεως αποφάσεως του Πρωτοδικείου μπορεί να στηρίζεται σε επιχειρηματολογία που προβλήθηκε πρωτοδίκως προς απόδειξη του ότι το Πρωτοδικείο παρέβη το κοινοτικό δίκαιο απορρίπτοντας τους λόγους και τα επιχειρήματα που ο αναιρεσείων προέβαλε ενώπιόν του [10].

36. Εν προκειμένω, φρονώ ότι οι αιτήσεις αναιρέσεως επί των οποίων καλείται να αποφανθεί το Δικαστήριο παραθέτουν επακριβώς τα επικρινόμενα σημεία των αναιρεσιβαλλομένων διατάξεων. Όπως προκύπτει ιδίως από την παράγραφο 32 των αιτήσεων αναιρέσεως, οι αναιρεσείοντες ισχυρίζονται ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε νομική πλάνη αποφαινόμενο, με τη σκέψη 40 των αναιρεσιβαλλομένων διατάξεων, ότι είναι αναρμόδιο να εξετάσει τις αγωγές με τις οποίες ζητείται η αποκατάσταση της ζημίας

8 — Βλ., μεταξύ πολλών, αποφάσεις του Δικαστηρίου της 25ης Μαΐου 2000, C-82/98 P, Kögler κατά Δικαστηρίου (Συλλογή 2000, σ. I-3855, σκέψη 21).

9 — Βλ., μεταξύ πολλών, αποφάσεις του Δικαστηρίου της 7ης Ιανουαρίου 2004, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P και C-219/00 P, Aalborg Portland κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 2004, σ. I-123, σκέψεις 47 και 51).

10 — Προπαρατεθείσα απόφαση Kögler κατά Δικαστηρίου, σκέψη 23.

που ενδεχομένως προκάλεσε η εγγραφή των Gestoras Pro Amnistía και Segi στον κατάλογο προσώπων, ομάδων και οντοτήτων τα οποία αφορά η κοινή θέση 2001/931 (στο εξής: κατάλογος των προσώπων που ενέχονται σε τρομοκρατικές πράξεις).

37. Επιπλέον, οι αιτήσεις αναιρέσεως, κατά το μέτρο που εκθέτουν ότι η νομική βάση επί της οποίας θεμελιώνεται η αρμοδιότητα του κοινοτικού δικαστή [11] να κρίνει τις αγωγές αποζημιώσεως που άσκησαν οι αναιρεσείοντες και την οποία εσφαλμένως αγνόησε το Πρωτοδικείο, είναι το άρθρο 6, παράγραφος 2, ΕΕ, η δήλωση του Συμβουλίου περί του δικαιώματος αποζημιώσεως και η αιτιολογική σκέψη 8 της αποφάσεως 2003/48/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 19ης Δεκεμβρίου 2002, σχετικά με την εφαρμογή ειδικών μέτρων αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας για την καταστολή της τρομοκρατίας σύμφωνα με το άρθρο 4 της κοινής θέσης 2001/931/ΚΕΠΠΑ [12], εκθέτουν και τους νομικούς λόγους που προβάλλονται προς στήριξη του αιτήματος ακυρώσεως των αναιρεσιβαλλομένων διατάξεων.

38. Το γεγονός και μόνον ότι τα δικόγραφα των αιτήσεων αναιρέσεως περιέχουν πράγματι εκτενή αποσπάσματα των υπομνημάτων που κατέθεσαν οι αναιρεσείοντες ενώπιον του Πρωτοδικείου δεν αποτελεί στοιχείο ικανό να καταστήσει τις αιτήσεις αναιρέσεως απαράδεκτες.

39. Προτείνω συνεπώς στο Δικαστήριο να απορρίψει την ένσταση απαραδέκτου των αιτήσεων αναιρέσεως την οποία προβάλλει το Συμβούλιο και το Βασίλειο της Ισπανίας.

Β — *Επί της ουσίας των αιτήσεων αναιρέσεως*

1) Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

40. Η έκθεση των λόγων αναιρέσεως και των επιχειρημάτων τα οποία προβάλλουν οι αναιρεσείοντες στις αιτήσεις αναιρέσεως είναι ανεπιτυχώς διαρθρωμένη σε τρία κεφάλαια τα οποία φέρουν τους τίτλους «Περί της αρμοδιότητας του κοινοτικού δικαστή» (παράγραφοι 33 έως 44), «Περί του υποστατού της ζημίας» (παράγραφοι 45 έως 49) και «Τα είδη νομοθετικών πράξεων που χρησιμοποιεί το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως συνεπεία της διακρίσεως της δράσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σε τρεις πυλώνες» (παράγραφοι 50 έως 59) [13].

41. Προφανώς τα επιχειρήματα τα οποία εκθέτουν οι αναιρεσείοντες στις παραγράφους 45 έως 49, στο μέτρο κατά το οποίο προσπαθούν να αποδείξουν το υποστατό της προβαλλόμενης ζημίας και την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ αυτής και της κοινής θέσεως 2001/931, δεν θέτουν υπό αμφισβή-

11 — Η έκφραση «κοινοτικός δικαστής» (αλλά και, ορισμένες φορές, «Δικαστήριο») υποδηλώνει το Δικαστήριο και το Πρωτοδικείο, μολονότι οι προκείμενες υποθέσεις εκφεύγουν των ορίων του πρώτου πυλώνα της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, τον οποίον απαρτίζουν οι Κοινότητες.

12 — ΕΕ 2003, L 16, σ. 68.

13 — Ανεπίσημη μετάφραση των αιτήσεων αναιρέσεως.

τηση τις κρίσεις του Πρωτοδικείου, το οποίο δεν αποφάνθηκε για ανάλογα ζητήματα. Οι εν λόγω σκέψεις δεν στοιχειοθετούν συνεπώς λόγο αναιρέσεως και η όποια σημασία τους περιορίζεται αποκλειστικά στην περίπτωση κατά την οποία το Δικαστήριο ακυρώσει τις αναιρεσιβαλλόμενες διατάξεις και αποφασίσει να αποφανθεί το ίδιο οριστικά επί της διαφοράς δυνάμει του άρθρου 61, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού του, όπως ζητούν οι αναιρεσείοντες.

42. Μάλλον ασαφής παραμένει, αντιθέτως, ο σκοπός που επιδιώκουν σε δικονομικό επίπεδο οι αναιρεσείοντες με τα επιχειρήματά τους που περιέχονται στις παραγράφους 50 έως 59 των αιτήσεων αναιρέσεώς τους, τα οποία είναι μάλλον συγκεχυμένα και επαναλαμβάνουν αυτολεξεί ένα ολόκληρο τμήμα των παρατηρήσεων που είχαν υποβάλει ενώπιον του Πρωτοδικείου σε σχέση με την ένσταση απαραδέκτου που είχε αντιτάξει το Συμβούλιο.

43. Με τα επιχειρήματα αυτά οι αναιρεσείοντες προβάλλουν καταστρατήγηση διαδικασίας εκ μέρους του Συμβουλίου. Σε τελική ανάλυση φαίνεται να προσάπτουν στο Συμβούλιο ότι, σκοπίμως τους αποστέρησε τη δυνατότητα ενδίκου προστασίας μη χρησιμοποιώντας κοινοτική πράξη για την υιοθέτηση του καταλόγου των προσώπων που ενέχονται σε τρομοκρατικές πράξεις, συμπεριλαμβανομένων των προσώπων στα οποία εφαρμόζεται μόνον το άρθρο 4 της κοινής θέσεως 2001/931. Η προσφυγή σε κοινοτική πράξη θα είχε παράσχει στα πρόσωπα που ενέχονται σε τρομοκρατικές πράξεις, μεταξύ των οποίων και στους αναιρεσείοντες τη δυνατότητα να προσφύγουν ενώπιον του κοινοτικού δικαστή κατά της εγγραφής τους στον κατάλογο και να ζητήσουν την αποκατάσταση της ζημίας τους. Συναφώς, οι αναιρεσείοντες προβάλλουν αθέμιτη διάκριση εις βάρος τους, δεδομένου ότι τα πρόσωπα τα οποία εμπίπτουν επίσης στα άρθρα 2 και 3 της προαναφερθείσας κοινής θέσεως [14] και τα οποία περιλαμβάνονται στον ίδιο κατάλογο δεν στερούνται ενδίκου προστασίας, εφόσον τα μέτρα αυτά εγκρίθηκαν στο πλαίσιο κοινοτικής δράσεως η οποία υπόκειται στον έλεγχο των κοινοτικών δικαστηρίων. Σημειωτέον ότι με το υπόμνημα αντικρούσεως οι αναιρεσείοντες περιπίπτουν σε αντίφαση προς την επιχειρηματολογία αυτή ισχυριζόμενοι ότι και η δική τους περίπτωση εμπίπτει στα άρθρα 2 και 3 της κοινής θέσεως 2001/931.

44. Τα επιχειρήματα αυτά ομοιάζουν με τα επιχειρήματα τα οποία το Πρωτοδικείο, αφού έκρινε εαυτό αρμόδιο δυνάμει των άρθρων 235 ΕΚ και 288, δεύτερο εδάφιο, ΕΚ, είχε εξετάσει και απορρίψει στο πλαίσιο της περιορισμένης εξετάσεως επί της ουσίας των αγωγών αποζημιώσεως στην οποία προέβη πρωτοδίκως και η οποία κατέληξε σε απόρριψη των αγωγών ως προδήλως αβασίμων λόγω του ότι δεν στοιχειοθετήθηκε παράνομη συμπεριφορά του Συμβουλίου [15]. Εντούτοις, από κανένα σημείο των αιτήσεων αναιρέσεως και των υπομνημάτων αντικρούσεως δεν προκύπτει ότι οι αναιρεσείοντες στρέφονται κατά των αντίστοιχων κεφαλαίων των διατάξεων του Πρωτοδικείου. Όπως επεσήμανα ανωτέρω, στο σημείο 36, οι αιτήσεις αναιρέσεως στρέφονται αποκλειστικώς κατά της σκέψεως 40 των αναιρεσιβαλλομένων διατάξεων στην οποία το Πρωτοδικείο έκρινε εαυτό αναρ-

14 — Δηλαδή δέσμευση και απαγόρευση ελευθέρας διαθέσεως κεφαλαίων και άλλων χρηματοπιστωτικών ή οικονομικών πόρων.

15 — Αναιρεσιβαλλόμενες διατάξεις, σκέψεις 41 έως 47.

μόδιο. Από την άλλη πλευρά, το συμπέρασμα στο οποίο προφανώς καταλήγουν οι αναιρεσείοντες προβάλλοντας τα επιχειρήματα αυτά είναι ότι «η κρινόμενη διαφορά εμπίπτει στην αρμοδιότητα των κοινοτικών δικαστηρίων δυνάμει των άρθρων 235 ΕΚ και 288, δεύτερο εδάφιο, ΕΚ» [16], δηλαδή αυτό ακριβώς που έκρινε το Πρωτοδικείο με τη σκέψη 42 των αναιρεσιβαλλομένων διατάξεων.

45. Φρονώ συνεπώς ότι τα επιχειρήματα που εκτίθενται στις παραγράφους 50 έως 59 των αιτήσεων αναιρέσεως, όπως συμπληρώθηκαν με τις σκέψεις των παραγράφων 12 έως 16 των υπομνημάτων αντικρούσεως, δέον να κριθούν απαράδεκτα, διότι δεν πληρούν τις ελάχιστες απαιτήσεις σαφήνειας και ακρίβειας ή διότι δεν προσδιορίζουν επακριβώς τα αμφισβητούμενα σημεία των αναιρεσειομένων διατάξεων.

46. Εν πάση περιπτώσει, και αν ακόμα γίνει δεκτό ότι τα επιχειρήματα αυτά δύνανται να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι αποσκοπούν να θεμελιώσουν νέο λόγο αναιρέσεως στρεφόμενο κατά της σκέψεως 40 των αναιρεσιβαλλομένων διατάξεων με την οποία το Πρωτοδικείο έκρινε εαυτό αναρμόδιο, συνιστάμενο στο ότι το Συμβούλιο δεν μπορεί να αντιτάξει στους αναιρεσείοντες την αναρμοδιότητα του κοινοτικού δικαστή, και πάλι ένας τέτοιος λόγος αναιρέσεως θα ήταν κατά τη γνώμη μου αβάσιμος.

47. Είναι προφανές ότι, αντιθέτως προς όσα υποστηρίζονται στα υπομνήματα αντικρούσεως, τους αναιρεσείοντες αφορούν μόνον τα άρθρα 1 και 4, και όχι τα άρθρα 2 και 3, της κοινής θέσεως 2001/931. Το αντίθετο επιχείρημα που προβάλλεται με τα υπομνήματα αντικρούσεως και σύμφωνα με το οποίο η υποσημείωση του παραρτήματος της κοινής θέσεως 2001/931 αναφέρεται μόνο στα φυσικά πρόσωπα, και όχι στις ομάδες ή οντότητες που περιλαμβάνονται στον κατάλογο, είναι μάλλον απλοϊκό, λαμβανομένου υπόψη ότι στον κατάλογο αυτόν είχε τεθεί αστερίσκος και προ των Gestoras Pro Amnistía και Segi, ενώ ο όρος «πρόσωπα» είναι αρκετά γενικός ώστε να μπορεί να περιλάβει και ομάδες ή οντότητες.

48. Όπως ορθώς επεσήμανε το Πρωτοδικείο με τις αναιρεσιβαλλόμενες διατάξεις [17], η αμοιβαία συνδρομή μεταξύ των κρατών μελών για την πρόληψη και την καταστολή τρομοκρατικών πράξεων, την οποία προβλέπει το άρθρο 4 της προαναφερθείσας κοινής θέσεως, υπάγεται στο πλαίσιο της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις, την οποία προβλέπει ο τίτλος VI της Συνθήκης ΕΕ. Οι αναιρεσείοντες δεν απέδειξαν κατ' ουδένα τρόπο, είτε πρωτοδίκως είτε ενώπιον του Δικαστηρίου, ότι η εν λόγω αμοιβαία συνδρομή θα έπρεπε να επιβληθεί ή έστω να τεθεί σε εφαρμογή μέσω κοινοτικών πράξεων [18]. Εξάλλου, οι αναιρεσείοντες δεν μπορούν να προσάψουν λυσιτελώς στο Συμβούλιο ότι δεν τους υπήγαγε και στις κυρώσεις που προβλέπονται με τα άρθρα 2 και 3 της προαναφερθείσας κοινής θέσεως. Συνεπώς, ουδόλως αποδεικνύεται καταστρατήγηση διαδικασίας εκ μέρους του Συμβουλίου, παραβιάζουσα

16 — Υπομνήματα αντικρούσεως, παράγραφος 16 (ανεπίσημη μετάφραση). Βλ. και αιτήσεις αναιρέσεως, παράγραφος 59.

17 — Αναιρεσιβαλλόμενες διατάξεις, σκέψη 45.

18 — Βλ. αναιρεσιβαλλόμενες διατάξεις, σκέψη 46.

τις αρμοδιότητες της Κοινότητας, από την οποία να μπορεί να συναχθεί, αν βέβαια in abstracto μπορεί να νοηθεί ένα τέτοιο ενδεχόμενο, ότι το Συμβούλιο δεν έχει τη δυνατότητα να αντιτάξει στους αναιρεσείοντες την αναρμοδιότητα του κοινοτικού δικαστή.

49. Φρονώ συνεπώς ότι το Δικαστήριο δέον να επικεντρώσει την προσοχή του στον λόγο αναιρέσεως που εκτίθεται στις παραγράφους 33 έως 44 των αιτήσεων αναιρέσεως και αφορά την παράβαση από το Πρωτοδικείο του άρθρου 6, παράγραφος 2, ΕΕ, της δηλώσεως του Συμβουλίου περί του δικαιώματος αποζημιώσεως και της αιτιολογικής σκέψεως 8 της αποφάσεως 2003/48 —καθώς και στην συνακόλουθη κρίση του Πρωτοδικείου περί αναρμοδιότητάς του. Κατά συνέπεια, στις παρούσες προτάσεις δεν θα ασχοληθώ περαιτέρω με τα μη αναιρεσιβαλλόμενα τμήματα των διατάξεων του Πρωτοδικείου, όπως συνοψίστηκαν ανωτέρω, στα σημεία 25 και 26.

2) Οι λόγοι βάσει των οποίων το Πρωτοδικείο έκρινε εαυτό αναρμόδιο

50. Το σκεπτικό βάσει του οποίου το Πρωτοδικείο έκρινε εαυτό αναρμόδιο να δικάσει τις αγωγές αποζημιώσεως των ήδη αναιρεσειόντων [19] μπορεί να συνοψιστεί ως εξής:

1) οι πράξεις οι οποίες προκάλεσαν τη ζημία που ισχυρίζονται ότι υπέστησαν οι αναιρεσείοντες —δηλαδή η κοινή θέση 2001/931 και οι μεταγενέστερες κοινές θέσεις με τις οποίες ενημερώθηκε και οι οποίες συνέχισαν να περιλαμβάνουν τις Gestoras Pro Amnistía και Segi στον κατάλογο των προσώπων που ενέχονται σε τρομοκρατικές πράξεις— θεμελιώνονται, όσον αφορά τους αναιρεσείοντες, στο άρθρο 34 ΕΕ και εμπίπτουν στο πλαίσιο του τίτλου VI της Συνθήκης ΕΕ για την αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις [20].

2) οι διατάξεις της Συνθήκης ΕΕ δεν προβλέπουν ένδικο βοήθημα με σκοπό την καταβολή αποζημιώσεως στο πλαίσιο του τίτλου VI της Συνθήκης, ούτε μπορεί να συναχθεί αρμοδιότητα του κοινοτικού δικαστή για την εκδίκαση ανάλογων αγωγών από το άρθρο 46, στοιχείο δ', ΕΕ [21].

3) οι αναιρεσείοντες «πιθανώς» δεν διαθέτουν κανένα αποτελεσματικό ένδικο βοήθημα κατά της εγγραφής των Gestoras Pro Amnistía και Segi στον προαναφερθέντα κατάλογο [22].

4) η τελευταία αυτή περίσταση δεν μπορεί από μόνη της να αποτελέσει τη βάση αρμοδιότητας του κοινοτικού δικαστή

19 — Αναιρεσιβαλλόμενες διατάξεις, σκέψη 40.

20 — Αναιρεσιβαλλόμενες διατάξεις, σκέψεις 32 και 33.

21 — Αναιρεσιβαλλόμενες διατάξεις, σκέψεις 34 έως 37.

22 — Αναιρεσιβαλλόμενες διατάξεις, σκέψη 38.

για τις αγωγές αποζημιώσεως των αναιρεσειόντων, δεδομένου ότι το νομικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ενώσεως (στο εξής: Ένωση) βασίζεται στην αρχή των κατ' ανάθεση αρμοδιοτήτων, όπως προκύπτει από το άρθρο 5 ΕΕ [23].

52. Με αυτόν τον λόγο αναιρέσεως δεν φαίνεται να αμφισβητούνται οι κρίσεις του Πρωτοδικείου που εκτίθενται ανωτέρω στο σημείο 50, αριθ. 1, 2 και 3. Οι αιτιάσεις των αναιρεσειόντων στρέφονται κυρίως κατά των κρίσεων του Πρωτοδικείου που εκτίθενται στο ίδιο σημείο, αριθ. 4 και 5.

5) η αρμοδιότητα του κοινοτικού δικαστή δεν μπορεί να θεμελιωθεί ούτε στη δήλωση του Συμβουλίου περί του δικαιώματος αποζημιώσεως [24].

53. Εντούτοις, εφόσον τίθεται ζήτημα αρμοδιότητας του κοινοτικού δικαστή, δηλαδή ζήτημα δημοσίας τάξεως το οποίο δέον να εξεταστεί υπό το πρίσμα κάθε συναφούς στοιχείου και όχι αποκλειστικά υπό το πρίσμα των στοιχείων που επικαλούνται οι διάδικοι, κρίνω απαραίτητο να μην εξετάσω μόνο τις συγκεκριμένες αιτιάσεις τις οποίες προβάλλουν οι αναιρεσείοντες με τις αιτήσεις αναιρέσεως, αλλά ολόκληρο τον συλλογισμό τον οποίον ακολούθησε το Πρωτοδικείο προκειμένου να κηρύξει εαυτό αναρμόδιο, και συνεπώς και τις κρίσεις του Πρωτοδικείου οι οποίες αναφέρθηκαν ανωτέρω στο σημείο 50, αριθ. 1, 2 και 3, και τις οποίες οι αναιρεσείοντες δεν αμφισβητούν.

3) Ανάλυση

51. Οι αναιρεσείοντες ισχυρίζονται ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε νομική πλάνη κρίνοντας ότι είναι αναρμόδιο να δικάσει τις αγωγές με τις οποίες ζητούν αποκατάσταση των ζημιών που ισχυρίζονται ότι υπέστησαν λόγω της εγγραφής των Gestoras Pro Amnistía και Segi στον κατάλογο των προσώπων που ενέχονται σε τρομοκρατικές πράξεις. Κατά τη γνώμη των αναιρεσειόντων, η αρμοδιότητα του Πρωτοδικείου θεμελιώνεται νομικώς στη συνδυασμένη εφαρμογή του άρθρου 6, παράγραφος 2, ΕΕ, της δηλώσεως του Συμβουλίου περί του δικαιώματος αποζημιώσεως και της αιτιολογικής σκέψεως 8 της αποφάσεως 2003/48.

α) Επί της νομικής βάσεως των μέτρων που ελήφθησαν εις βάρος των αναιρεσειόντων

54. Υπενθυμίζω ότι η κοινή θέση 2001/931ανταποκρίνεται, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 5, στην ανάγκη να ληφθούν «πρόσθετα μέτρα για την εφαρμογή της απόφασης του Συμβουλίου Ασφαλείας [...] 1373(2001)», η οποία απαιτούσε από όλα τα κράτη μια σειρά συμπε-

23 — Όπ.π.

24 — Αναιρεσιβαλλόμενες διατάξεις, σκέψη 39.

ριφορών με στόχο την καταστολή της τρομοκρατίας, μεταξύ των οποίων, ιδίως, να παρέχουν αμοιβαίως ευρύτατη συνδρομή στο πλαίσιο των ανακρίσεων που διεξάγονται σε ποινικές υποθέσεις και στο πλαίσιο άλλων διαδικασιών που αφορούν τη χρηματοδότηση τρομοκρατικών ενεργειών ή τη στήριξη που παρασχέθηκε προς τις ενέργειες αυτές, η συνδρομή δε αυτή περιλαμβάνει την παροχή των αποδεικτικών στοιχείων που βρίσκονται στην κατοχή τους και που είναι απαραίτητα για τη διαδικασία.

55. Υπ' αυτή την έννοια, μπορεί να θεωρηθεί ότι η κοινή θέση 2001/931 είναι μία πράξη η οποία, *όσον αφορά τους στόχους της*, εμπίπτει στο πλαίσιο της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας η οποία διέπεται από τον τίτλο V της Συνθήκης ΕΕ. Εντούτοις, ορισμένα από τα μέτρα της εν λόγω πράξεως, τα οποία ενδιαφέρουν τις αναιρεσείουσες οργανώσεις Gestoras Pro Amnistía και Segi και τα οποία προβλέπονται με το άρθρο 4 (και συγκεκριμένα η αμοιβαία συνδρομή μεταξύ των κρατών μελών στην πρόληψη και την καταστολή της τρομοκρατίας, ιδίως στο πλαίσιο των ερευνών και των ποινικών διαδικασιών τις οποίες διεξάγουν σε σχέση με τα πρόσωπα που περιλαμβάνονται στο παράρτημα), εμπίπτουν, *ως εκτελεστικά μέτρα*, στο πεδίο της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις, η οποία προβλέπεται στον τίτλο VI της προαναφερθείσας Συνθήκης.

56. Η εγγραφή και η διατήρηση των Gestoras Pro Amnistía και Segi στον κατάλογο των προσώπων που ενέχονται σε τρομοκρατικές πράξεις επέτρεπε την εφαρμογή έναντι των οργανώσεων αυτών μόνον του άρθρου 4 της κοινής θέσεως 2001/931. Για τον λόγο αυτόν συμφωνώ με την κρίση του Πρωτοδικείου που εκτίθεται ανωτέρω στο σημείο 50, αριθ. 1, σύμφωνα με την οποία η νομική βάση των πράξεων οι οποίες υποτίθεται ότι ήταν επιζήμιες για την έννομη κατάσταση των αναιρεσειόντων είναι το άρθρο 34 ΕΕ του τίτλου VI της Συνθήκης ΕΕ.

57. Υπογραμμίζω, εξάλλου, ότι μολονότι ο εν λόγω κατάλογος μπορεί, σύμφωνα με το άρθρο 1, παράγραφος 4, δεύτερο εδάφιο, της κοινής θέσεως 2001/931, να περιλαμβάνει πρόσωπα, ομάδες και οντότητες που προσδιορίζονται από το Συμβούλιο Ασφαλείας ότι έχουν σχέση με την τρομοκρατία και κατά των οποίων έχει διατάξει κυρώσεις, στις κρινόμενες υποθέσεις δεν έχει προβληθεί ο ισχυρισμός ότι η εγγραφή των Gestoras Pro Amnistía και Segi οφείλεται στο ότι προσδιορίστηκαν από το Συμβούλιο Ασφαλείας. Θα πρέπει συνεπώς να θεωρηθεί ότι η εγγραφή τους αποφασίστηκε εντελώς αυτόνομα από το Συμβούλιο, επί τη βάσει των πληροφοριών που διαβίβασε ένα ή περισσότερα κράτη μέλη κατ' εφαρμογή των κριτηρίων τα οποία ορίζει το άρθρο 1, παράγραφος 4, πρώτο εδάφιο, της κοινής θέσεως 2001/931. Γενικότερα, επισημαίνω ότι το άρθρο 1 της εν λόγω πράξεως δεν αποτελεί μεταφορά ανάλογων διατάξεων που περιέχονται στο ψήφισμα 1373 (2001), αλλά διατυπώθηκε αυτόνομα από το Συμβούλιο.

β) Επί της μη προβλέψεως στη Συνθήκη ΕΕ αγωγής αποζημιώσεως και αρμοδιότητας του Δικαστηρίου στον τομέα της αστυνο-

μικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις

58. Συμφωνώ, έστω και με ορισμένες χρήσιμες διευκρινίσεις, με τις κρίσεις του Πρωτοδικείου που υπενθυμίστηκαν ανωτέρω, στο σημείο 50, αριθ. 2.

59. Συναφώς παρατηρώ ότι το άρθρο 46 ΕΕ απαριθμεί περιοριστικά (όπως προκύπτει από τη χρήση του όρου «μόνον») τις αρμοδιότητες του Δικαστηρίου στους τομείς δραστηριότητας της Ενώσεως οι οποίοι διέπονται από τη Συνθήκη ΕΕ. Όσον αφορά τις διατάξεις του τίτλου VI της Συνθήκης, το άρθρο 46, στοιχείο β΄, ορίζει ότι «[ο]ι διατάξεις της Συνθήκης [ΕΚ], της Συνθήκης [ΕΚΑΧ] και της Συνθήκης [ΕΚΑΕ] σχετικά με την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και την άσκηση αυτής της αρμοδιότητας, εφαρμόζονται» «υπό τους όρους οι οποίοι προβλέπονται στο άρθρο 35 [ΕΕ]».

60. Το άρθρο 35 ΕΕ ορίζει τα εξής:

«1. Το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων έχει αρμοδιότητα, υπό τις προϋποθέσεις του παρόντος άρθρου, να αποφαίνεται με προδικαστικές αποφάσεις επί του κύρους και της ερμηνείας των αποφάσεων-πλαίσιο και των αποφάσεων, επί της ερμηνείας των συμβάσεων που καταρτίζονται βάσει του παρόντος τίτλου και επί του κύρους και της ερμηνείας των μέτρων εφαρμογής τους.

2. Με δήλωση κατά την υπογραφή της συνθήκης του Άμστερνταμ ή οποιαδήποτε στιγμή μετά την υπογραφή, κάθε κράτος μέλος μπορεί να αποδέχεται την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου να αποφαίνεται με προδικαστικές αποφάσεις όπως ορίζεται στην παράγραφο 1.

3. Κάθε κράτος μέλος που προβαίνει σε δήλωση σύμφωνα με την παράγραφο 2 ορίζει είτε:

α) ότι οποιοδήποτε δικαστήριο του κράτους αυτού, του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου, δύναται να ζητήσει από το Δικαστήριο να αποφανθεί με προδικαστική απόφαση επί ζητήματος το οποίο ανακύπτει σε εκκρεμή υπόθεση ενώπιόν του και αφορά το κύρος ή την ερμηνεία πράξεως που αναφέρεται στην παράγραφο 1, εάν το δικαστήριο αυτό κρίνει ότι η απόφαση επί του ζητήματος είναι αναγκαία για την έκδοση της δικής του απόφασης, είτε

β) ότι οποιοδήποτε δικαστήριο του κράτους αυτού δύναται να ζητήσει από το Δικαστήριο να αποφανθεί με προδικα-

στική απόφαση επί ζητήματος το οποίο ανακύπτει σε εκκρεμή υπόθεση ενώπιόν του και αφορά το κύρος ή την ερμηνεία πράξεως που αναφέρεται στην παράγραφο 1, εάν το δικαστήριο αυτό κρίνει ότι η απόφαση επί του ζητήματος είναι αναγκαία για την έκδοση της δικής του απόφασης.

4. Οποιοδήποτε κράτος μέλος, είτε προέβη είτε μη σε δήλωση σύμφωνα με την παράγραφο 2, δικαιούται να υποβάλει υπόμνημα ή γραπτές παρατηρήσεις στο Δικαστήριο σε υποθέσεις που ανακύπτουν σύμφωνα με την παράγραφο 1.

5. Το Δικαστήριο δεν έχει αρμοδιότητα να ελέγχει το κύρος ή την αναλογικότητα επιχειρησιακών δράσεων της αστυνομίας ή άλλων υπηρεσιών επιβολής του νόμου ενός κράτους μέλους ή την άσκηση των ευθυνών που φέρουν τα κράτη για την τήρηση της δημόσιας τάξης και τη διαφύλαξη της εσωτερικής ασφάλειας.

6. Το Δικαστήριο έχει αρμοδιότητα να ελέγχει τη νομιμότητα των αποφάσεων-πλαίσιο και των αποφάσεων σε προσφυγές που ασκούνται από κράτος μέλος ή από την Επιτροπή λόγω αναρμοδιότητος, παραβάσεως ουσιώδους τύπου, παραβάσεως της παρούσας Συνθήκης ή οποιουδήποτε κανόνα δικαίου σχετικού με την εφαρμογή της ή λόγω καταχρήσεως εξουσίας. Οι προσφυγές που προβλέπονται στην παρούσα παράγραφο ασκούνται εντός δύο μηνών από τη δημοσίευση του μέτρου.

7. Το Δικαστήριο έχει αρμοδιότητα να αποφαίνεται επί οποιασδήποτε διαφοράς μεταξύ κρατών μελών σχετικά με την ερμηνεία ή την εφαρμογή πράξεων που θεσπίζονται βάσει του άρθρου 34, παράγραφος 2, εφόσον η εν λόγω διαφορά δεν μπορεί να επιλυθεί από το Συμβούλιο εντός έξι μηνών από της υποβολής της στο Συμβούλιο εκ μέρους ενός εκ των μελών του. Το Δικαστήριο έχει επίσης αρμοδιότητα να αποφαίνεται επί οποιασδήποτε διαφοράς μεταξύ κρατών μελών και της Επιτροπής σχετικά με την ερμηνεία ή την εφαρμογή συμβάσεων που καταρτίζονται βάσει του άρθρου 34, παράγραφος 2, στοιχείο δ΄.»

61. Συνεπώς το άρθρο 35 ΕΕ δεν προβλέπει ένδικο βοήθημα για την αποκατάσταση της ζημίας την οποία προκαλεί η δράση της Ενώσεως στον τομέα της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις.

62. Κρίνω, εξάλλου, σκόπιμο να διευκρινίσω εξαρχής ότι, κατά τη γνώμη μου, η συνδυασμένη εφαρμογή του άρθρου 46, στοιχείο β΄, ΕΕ και του άρθρου 35 ΕΕ, μολονότι αποκλείει την αρμοδιότητα του *κοινοτικού* δικαστή όσον αφορά αγωγές για την αποκατάσταση ζημίας προκληθείσας από τη δραστηριότητα της Ενώσεως στον τομέα της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις δεν αποκλείει γενικώς την άσκηση παρόμοιων αγωγών ενώπιον των δικαστηρίων. Η Συνθήκη ΕΕ δεν αναφέρει παρόμοιες αγωγές, αλλά ούτε και τις αποκλείει. Θα επανέλθω στο σημείο αυτό κατωτέρω.

63. Συμφωνώ επίσης με την κρίση του Πρωτοδικείου ότι το άρθρο 46, στοιχείο δ΄, ΕΕ δεν απονέμει πρόσθετη αρμοδιότητα στον κοινοτικό δικαστή [25].

64. Πράγματι, η διάταξη του άρθρου 46, στοιχείο δ΄, ΕΕ, η οποία προστέθηκε στη Συνθήκη ΕΕ με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ και ορίζει ότι «[ο]ι διατάξεις της Συνθήκης [ΕΚ], της Συνθήκης [ΕΚΑΧ] και της Συνθήκης [ΕΚΑΕ] σχετικά με την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και την άσκηση αυτής της αρμοδιότητας, εφαρμόζονται» «στο άρθρο 6, παράγραφος 2, [ΕΕ] όσον αφορά τη δραστηριότητα των οργάνων, στο μέτρο που το Δικαστήριο έχει αρμοδιότητα βάσει των Συνθηκών περί ιδρύσεως των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και της παρούσας Συνθήκης» δεν κάνει τίποτε περισσότερο από το να διευκρινίζει ότι ο κοινοτικός δικαστής μπορεί να κρίνει τη συμβατότητα των πράξεων των οργάνων προς τα θεμελιώδη δικαιώματα τα οποία η Ένωση αναγνωρίζει ως «γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου» εντός των ορίων της αρμοδιότητας την οποία διαθέτει *ήδη*. Συνεπώς, η εν λόγω διάταξη δεν γεννά μια αυτοτελή αρμοδιότητα του κοινοτικού δικαστή ή ένα αυτοτελές ένδικο βοήθημα στρεφόμενο κατά της παραβιάσεως των θεμελιωδών δικαιωμάτων, ανάλογο με το Verfassungsbeschwerde του γερμανικού δικαίου ή με το recurso de amparo του ισπανικού δικαίου [26].

65. Επισημαίνω, εντούτοις, ότι σύμφωνα με το άρθρο 46, στοιχείο στ΄, ΕΕ, ο κοινοτικός δικαστής είναι αρμόδιος να ερμηνεύει και να εφαρμόζει το άρθρο 46 ΕΕ, σχετικά με την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου. Στο μέτρο κατά το οποίο ο κοινοτικός δικαστής αποκτά κατ' αυτόν τον τρόπο αρμοδιότητα δυνάμει της Συνθήκης ΕΕ, και προς τον σκοπό της ασκήσεως της αρμοδιότητας αυτής, αποκτά αρμοδιότητα και για την ερμηνεία και την εφαρμογή του άρθρου 6, παράγραφος 2, ΕΕ όσον αφορά τη δραστηριότητα των οργάνων, σύμφωνα με το άρθρο 46, στοιχείο δ΄, ΕΕ.

66. Εκτιμώ επίσης ότι, κατά την άσκηση της εν λόγω αρμοδιότητας, η οποία θεμελιώνεται στο άρθρο 46, στοιχείο στ΄, ΕΕ, ο κοινοτικός δικαστής δεν εμποδίζεται να λαμβάνει υπόψη και άλλες διατάξεις της Συνθήκης ΕΕ, έστω και αν δεν μνημονεύονται στο άρθρο 46 ΕΕ. Επισημαίνω συναφώς ότι, σύμφωνα με το άρθρο 31, παράγραφος 1, της Συμβάσεως της Βιέννης περί του δικαίου των συνθηκών η οποία υπογράφηκε στη Βιέννη στις 23 Μαΐου 1969 (στο εξής: Σύμβαση της Βιέννης), μια συνθήκη δέον να ερμηνεύεται «συμφώνως προς την συνήθη έννοια» που δίδεται στους όρους της «εν τω συνόλω αυτών», συμπεριλαμβανομένου του κειμένου της Συνθήκης, του προοιμίου και των παραρτημάτων της. Συνεπώς, τίποτε δεν εμποδίζει το Δικαστήριο, στο πλαίσιο των προκειμένων αιτήσεων αναιρέσεως, να λάβει υπόψη, προκειμένου να εξετάσει την αρμοδιότητα του κοινοτικού δικαστή να κρίνει τις αγωγές αποζημιώσεως των αναιρεσειόντων, ιδίως το προοίμιο και τις «Κοινές διατάξεις» του τίτλου Ι της Συνθήκης ΕΕ, όπως για παράδειγμα το άρθρο 5 ΕΕ, το οποίο επικαλέστηκε και το Πρωτοδικείο με τις αναιρεσιβαλλόμενες διατάξεις, ή το άρθρο 6, παράγραφος 1, ΕΕ.

25 — Αναιρεσιβαλλόμενες διατάξεις, σκέψη 37.

26 — Είναι γνωστό ότι η εισαγωγή στο νομικό σύστημα της Ενώσεως της δυνατότητας αυτοτελούς προσφυγής ενώπιον του κοινοτικού δικαστή για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων συζητήθηκε, μεταξύ άλλων προτάσεων, από τη διακυβερνητική διάσκεψη για την αναθεώρηση της Συνθήκης του Μάαστριχτ, η οποία εντούτοις δεν την έκανε δεκτή στο πλαίσιο της εγκρίσεως της Συνθήκης του Άμστερνταμ.

γ) Επί του κατά πόσον η δήλωση του Συμβουλίου περί του δικαιώματος αποζημιώσεως είναι ικανή να θεμελιώσει αρμοδιότητα του κοινοτικού δικαστή να κρίνει τις αγωγές αποζημιώσεως των αναιρεσειόντων

67. Θεωρώ απολύτως ορθή, εξάλλου, την κρίση του Πρωτοδικείου, η οποία αναφέρθηκε στο σημείο 50, αριθ. 5, ανωτέρω ότι η δήλωση του Συμβουλίου περί του δικαιώματος αποζημιώσεως δεν είναι ικανή να θεμελιώσει αρμοδιότητα του κοινοτικού δικαστή να κρίνει τις αγωγές αποζημιώσεως των αναιρεσειόντων [27].

68. Κατ' αρχάς, η δήλωση αυτή δεν υποδηλώνει κατ' ουδένα τρόπο ότι η αποκατάσταση της ζημίας που οφείλεται σε σφάλμα όσον αφορά τα πρόσωπα, τις ομάδες ή τις οντότητες που περιλαμβάνονται στον κατάλογο των ενεχομένων σε τρομοκρατικές πράξεις προσώπων πρέπει να επιδιώκεται με την άσκηση αγωγής ενώπιον του *κοινοτικού* δικαστή.

69. Εξάλλου, μια αγωγή αυτού του είδους ενώπιον του κοινοτικού δικαστή αποκλείεται από τις διατάξεις της Συνθήκης ΕΕ, από τις οποίες δεν υφίσταται προφανώς δυνατότητα παρεκκλίσεως ή τροποποιήσεως με δήλωση καταχωρηθείσα στα πρακτικά συνεδριάσεως κατά την οποία εγκρίθηκε μια πράξη του παράγωγου δικαίου, όπως η κοινή θέση.

27 — Αναιρεσιβαλλόμενες διατάξεις, σκέψη 39.

70. Επιφυλάσσομαι, εξάλλου, να διευκρινίσω στη συνέχεια για ποιους λόγους θεωρώ ότι η δήλωση την οποίαν επικαλούνται οι αναιρεσείοντες στερείται οποιασδήποτε σημασίας.

δ) Επί της φερόμενης απουσίας αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων των αναιρεσειόντων

71. Θεωρώ αντιθέτως αδικαιολόγητη, αν και αναμενόμενη από ορισμένες απόψεις, την μάλλον ασαφώς διατυπωμένη κρίση του Πρωτοδικείου [28] ότι οι αναιρεσείοντες δεν διαθέτουν κανένα μέσο δικαστικής προστασίας έναντι της εγγραφής των Gestoras Pro Amnistía και Segi στον κατάλογο των προσώπων που ενέχονται σε τρομοκρατικές πράξεις.

72. Πριν εκθέσω τους λόγους οι οποίοι με αναγκάζουν να θεωρήσω αδικαιολόγητη μια τέτοια κρίση, κρίνω σκόπιμο να εκθέσω τη σοβαρότητα των συνεπειών της.

28 — Αναφέρομαι στη χρησιμοποίηση, στην πρώτη φράση της σκέψεως 38 των αναιρεσιβαλλομένων διατάξεων, του επιρρήματος «πιθανώς» το οποίο ακολουθεί την απόλυτη έκφραση «επιβάλλεται η διαπίστωση» («Όσον αφορά την έλλειψη αποτελεσματικού ενδίκου βοηθήματος την οποία επικαλέσθηκαν οι ενάγοντες, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι αυτοί πιθανώς δεν διαθέτουν κανένα αποτελεσματικό ένδικο βοήθημα, είτε ενώπιον των κοινοτικών δικαστηρίων είτε ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, κατά της εγγραφής της επωνυμίας [των Gestoras Pro Amnistía και Segi] στον κατάλογο των προσώπων, ομάδων ή οντοτήτων που εμπλέκονται σε τρομοκρατικές ενέργειες»).

i) Οι συνέπειες της διαπιστώσεως ότι δεν υπάρχει κανένα μέσο δικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων των αναιρεσειόντων

73. Θα πρέπει να υπενθυμιστεί ότι, σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 1, ΕΕ, όπως διαμορφώθηκε με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, «[η] Ένωση βασίζεται στις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας, του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών και του κράτους δικαίου, αρχές οι οποίες είναι κοινές στα κράτη μέλη».

74. Το άρθρο 6, παράγραφος 2, ΕΕ, επικυρώνοντας με κανόνα του πρωτογενούς δικαίου και επεκτείνοντας σε όλους τους τομείς δράσεως της Ενώσεως μια πάγια αρχή της νομολογίας του Δικαστηρίου σχετική με την εφαρμογή της Συνθήκης ΕΚ, ορίζει ότι «[η] Ένωση σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, που υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950, και όπως προκύπτουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, ως γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου».

75. Η πρωταρχική σημασία την οποία αποδίδει η Συνθήκη ΕΕ και η Συνθήκη ΕΚ, όπως διαμορφώθηκαν με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, στην αρχή του κράτους δικαίου και στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων [29], οι οποίες έχουν διακηρυχθεί ευρέως και ποικιλοτρόπως από τη θεωρία, απορρέει και από άλλες διατάξεις των Συνθηκών: το άρθρο 7 ΕΕ, το οποίο προβλέπει διαδικασία μέσω της οποίας το Συμβούλιο διαπιστώνει την ύπαρξη σοβαρής και διαρκούς παραβιάσεως από κράτος μέλος αρχών που μνημονεύονται στο άρθρο 6, παράγραφος 1, ΕΕ, με δυνατότητα αναστολής δικαιωμάτων τα οποία απορρέουν από την εφαρμογή της Συνθήκης ΕΕ ως προς το αντίστοιχο κράτος μέλος· το άρθρο 49 ΕΕ, το οποίο θέτει ως προϋπόθεση για την προσχώρηση νέων κρατών στην Ένωση τον σεβασμό των αρχών που καθορίζονται στο άρθρο 6, παράγραφος 1, ΕΕ· και το άρθρο 11, παράγραφος 1, ΕΕ, το οποίο ορίζει ως έναν από τους στόχους της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας την «ανάπτυξη και [την] εδραίωση της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου, καθώς και [τον] σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών», στον οποίο καλούνται να συμβάλουν, σύμφωνα με τα άρθρα 177, παράγραφος 2, ΕΚ και 181 Α, παράγραφος 1, ΕΚ, και οι πολιτικές της Κοινότητας στον τομέα της συνεργασίας για την ανάπτυξη και της οικονομικής, χρηματοοικονομικής και τεχνικής συνεργασίας με τρίτες χώρες.

76. Θα πρέπει επίσης να αναφερθεί ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, η διακήρυξη του οποίου έγινε πανηγυρικά στη Νίκαια, στις 7 Δεκεμβρίου 2000, από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και την Επιτροπή, μετά την έγκρισή του από τους αρχηγούς κρατών και κυβερνήσεων των

29 — Το προοίμιο της Συνθήκης ΕΕ αναφέρεται στην «προσήλωση» των κρατών μελών «στις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των θεμελιωδών ελευθεριών καθώς και του κράτους δικαίου».

κρατών μελών (στο εξής: Χάρτης). Μολονότι ο Χάρτης αυτός δεν αποτελεί δεσμευτική νομική πράξη, ο κύριος σκοπός του, όπως προκύπτει από το προοίμιό του, είναι να επιβεβαιώσει «τα δικαιώματα που απορρέουν ιδίως από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις και τις διεθνείς υποχρεώσεις των κρατών μελών, τη Συνθήκη [ΕΕ] και τις κοινοτικές συνθήκες, την [ΕΣΔΑ], τους Κοινωνικούς Χάρτες που έχουν υιοθετηθεί από την Κοινότητα και το Συμβούλιο της Ευρώπης, καθώς και από τη νομολογία του Δικαστηρίου [...] και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων» [30].

77. Όσον αφορά την αρχή του κράτους δικαίου, υπενθυμίζω ότι το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ότι συνεπεία της αρχής αυτής, σε σχέση με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, την οποία χαρακτηρίζει «κοινότητα δικαίου», οι πράξεις των κρατών μελών και των θεσμικών οργάνων υπόκεινται σε έλεγχο για το αν είναι σύμφωνες με τη Συνθήκη ΕΚ και τις γενικές αρχές του δικαίου στις οποίες περιλαμβάνονται και τα θεμελιώδη δικαιώματα [31]. Κατ' αναλογία, πρέπει να θεωρηθεί ότι, εφόσον η Ένωση βασίζεται στην αρχή του κράτους δικαίου (άρθρο 6, παράγραφος 1, ΕΕ), τα όργανά της και τα κράτη μέλη που την απαρτίζουν υπόκεινται αναγκαστικά σε έλεγχο της συμβατότητας των πράξεών τους με τη Συνθήκη ΕΕ, και ιδίως με το άρθρο 6, παράγραφος 2, ακόμα και όταν ενεργούν βάσει των τίτλων V και VI της εν λόγω Συνθήκης.

78. Όσον αφορά την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων ως αναπόσπαστο τμήμα των γενικών αρχών του δικαίου, είναι γνωστό ότι το Δικαστήριο διασφαλίζει την τήρηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων εμπνεόμενο από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών καθώς και από τις ενδείξεις που παρέχουν οι αφορώσες την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου διεθνείς πράξεις, για τις οποίες τα κράτη μέλη συνεργάστηκαν ή στις οποίες προσχώρησαν, και ιδίως η ΕΣΔΑ, η οποία κατά το Δικαστήριο ενέχει «ιδιαίτερη σημασία» στη συγκεκριμένη αλληλουχία. Όπως εξάλλου έχει διευκρινίσει το Δικαστήριο, εξ αυτού έπεται ότι εντός της Κοινότητας δεν μπορούν να γίνονται δεκτά μέτρα ασυμβίβαστα προς τον σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου, όπως αυτά αναγνωρίζονται και κατοχυρώνονται, ο οποίος συνεπώς ανάγεται σε προϋπόθεση νομιμότητας των κοινοτικών πράξεων [32]. Το ίδιο ισχύει προφανώς, λαμβανομένου υπόψη του άρθρου 6, παράγραφος 2, ΕΕ, και της θέσεως που καταλαμβάνει στο πλαίσιο των «Κοινών διατάξεων» του τίτλου Ι της Συνθήκης ΕΚ, και για τα μέτρα με τα οποία εξωτερικεύεται η δράση της Ενώσεως στον τομέα της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας (τον λεγόμενο «δεύτερο πυλώνα») και στον τομέα της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις (τον λεγόμενο «τρίτο πυλώνα»).

79. Ο σεβασμός των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών και η αρχή του κράτους δικαίου εμφανίζουν συνεπώς μια «εσωτερική» διάσταση, ως ιδρυτικές αρχές της Ενώσεως και παράμετρος αξιολογήσεως της νομιμότητας της

30 — Απόφαση του Δικαστηρίου της 27ης Ιουνίου 2006, C-540/03, Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου (Συλλογή 2006, σ. I-5769, σκέψη 38).

31 — Αποφάσεις της 23ης Απριλίου 1986, 294/83, Οι Πράσινοι κατά Κοινοβουλίου (Συλλογή 1986, σ. 1339, σκέψη 23), και της 25ης Ιουλίου 2002, C-50/00 P, Unión de Pequeños Agricultores κατά Συμβουλίου (Συλλογή 2002, σ. I-6677, σκέψη 38).

32 — Βλ., ιδίως, απόφαση της 18ης Ιουνίου 1991, C-260/89, ERT (Συλλογή 1991, σ. I-2925, σκέψη 41)· γνωμοδότηση 2/94 της 28ης Μαρτίου 1996 (Συλλογή 1994, σ. I-1759, σκέψεις 33 και 34)· απόφαση της 29ης Μαΐου 1997, C-299/95, Kremzow κατά Αυστρίας (Συλλογή 1997, σ. I-2629, σκέψη 14)· και προπαρατεθείσα απόφαση Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου, σκέψη 35.

δράσεως των οργάνων της και των κρατών μελών στους τομείς αρμοδιότητας της Ενώσεως, και μία «εξωτερική» διάσταση, ως αξία που «εξάγεται» με τη βοήθεια των μέσων πειθούς, κινήτρων και διαπραγματεύσεων, εκτός των συνόρων της Ενώσεως.

80. Όπως έχει ήδη υπογραμμίσει το Δικαστήριο, το δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων, το οποίο επικαλούνται εν προκειμένω οι αναιρεσείοντες, αποτελεί τμήμα των γενικών αρχών του δικαίου οι οποίες απορρέουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, ενώ καθιερώνεται και από τα άρθρα 6, παράγραφος 1, και 13 της ΕΣΔΑ [33]. Επίσης, το δικαίωμα αυτό αναγνωρίζεται και με τα άρθρα 8 και 10 της Οικουμενικής διακηρύξεως των δικαιωμάτων του ανθρώπου, την οποία ενέκρινε η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών με το ψήφισμα 217 Α (ΙΙΙ) της 10ης Δεκεμβρίου 1948, καθώς και με τα άρθρα 2, παράγραφος 3, και 14, παράγραφος 1, του Διεθνούς συμφώνου για τα αστικά και τα πολιτικά δικαιώματα που εγκρίθηκε στις 19 Δεκεμβρίου 1966 και τέθηκε σε ισχύ στις 23 Μαρτίου 1976 [34], ενώ προβλέπεται και από τον Χάρτη στο άρθρο 47.

81. Είναι σκόπιμο να υπογραμμιστεί ότι, εν προκειμένω, η επίκληση του θεμελιώδους δικαιώματος αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας αποκτά ιδιαίτερη σημασία στο μέτρο κατά το οποίο η εν λόγω προστασία αφορά θεμελιώδη δικαιώματα τα οποία αναγνωρίζονται και προστατεύονται από το δίκαιο της Ενώσεως. Πράγματι, με τις αγωγές τους ενώπιον του Πρωτοδικείου, οι αναιρεσείοντες προέβαλαν, με επιχειρήματα τα οποία δεν μπορούν να κριθούν αβάσιμα άνευ ετέρου, ότι η επίμαχη εγγραφή στον κατάλογο των προσώπων που ενέχονται σε τρομοκρατικές πράξεις έπληξε πραγματικά θεμελιώδη δικαιώματα των οργανώσεων Gestoras Pro Amnistía και Segi ή/και των εκπροσώπων τους, και ιδίως το τεκμήριο αθωότητας (άρθρο 6, παράγραφος 2, της ΕΣΔΑ και άρθρο 48, παράγραφος 1, του Χάρτη), την ελευθερία εκφράσεως (άρθρο 10 της ΕΣΔΑ και άρθρο 11 του Χάρτη), την ελευθερία του συνέρχεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι (άρθρο 11 της ΕΣΔΑ και άρθρο 12 του Χάρτη) και το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής (άρθρο 8 της ΕΣΔΑ και άρθρο 7 του Χάρτη) [35].

82. Συνεπώς, το να γίνει δεκτό, όπως θεώρησε ότι έπρεπε να κάνει το Πρωτοδικείο με τις αναιρεσιβαλλόμενες διατάξεις, ότι οι αναιρεσείοντες στερούνται αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας κατά της εγγραφής στον εν λόγω κατάλογο, ισοδυναμεί με το αναγνωριστεί ότι, στο πλαίσιο της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις μπορούν να ανακύψουν περιπτώσεις στις οποίες, ελλείψει δικαστικής

33 — Βλ., ιδίως, αποφάσεις της 15ης Μαΐου 1986, 222/84, Johnston (Συλλογή 1986, σ. 1651, σκέψη 18)· της 27ης Νοεμβρίου 2001, C-424/99, Επιτροπή κατά Αυστρίας (Συλλογή 2001, σ. I-9285, σκέψη 45)· και Unión de Pequeños Agricultores κατά Συμβουλίου, προπαρατεθείσα, σκέψη 39.

34 — Το Δικαστήριο έχει υπογραμμίσει, σε πολλές αποφάσεις του, ότι το Διεθνές σύμφωνο για τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα συγκαταλέγεται μεταξύ των διεθνών πράξεων περί προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου τις οποίες το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη για την εφαρμογή των γενικών αρχών του κοινοτικού δικαίου (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου, σκέψη 37 και την παρατιθέμενη εκεί νομολογία).

35 — Στις αιτήσεις αναιρέσεως οι αναιρεσείοντες αναφέρουν, στην παράγραφο 46, την ελευθερία εκφράσεως και το δικαίωμα στην υπόληψη και στη φήμη των Gestoras Pro Amnistía και Segi, καθώς και την ελευθερία εκφράσεως, την ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι και το δικαίωμα στον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής και της φήμης των εκπροσώπων τους.

προστασίας, η δράση της Ενώσεως μπορεί στην πράξη να παραβιάζει ατιμωρητί όλα τα άλλα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες τα οποία η Ένωση διακηρύσσει θεωρητικά ότι σέβεται.

83. Εξάλλου, παρόλο που είναι αληθές ότι, σύμφωνα με τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, το δικαίωμα του φυσικού δικαστή δεν είναι απόλυτο, αλλά μπορεί να υπόκειται σε περιορισμούς, θα πρέπει να υπενθυμιστεί ότι οι περιορισμοί αυτοί γίνονται δεκτοί, σύμφωνα με το ίδιο δικαστήριο, μόνον εφόσον επιδιώκουν νόμιμο σκοπό, είναι ανάλογοι προς τον επιδιωκόμενο σκοπό και δεν περιορίζουν την πρόσβαση του ιδιώτη στον φυσικό δικαστή μέχρι σημείου που να πλήττουν την ίδια την ουσία του εν λόγω δικαιώματος [36]. Έτσι, δεν θεωρώ ότι πληροί τις απαιτήσεις αυτές η πλήρης απουσία δικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων των αναιρεσειόντων την οποία διαπιστώνει το Πρωτοδικείο και η οποία δεν απορρέει από ειδική ρύθμιση που να περιορίζει την πρόσβαση στον φυσικό δικαστή προκειμένου να επιτύχει ένα συγκεκριμένο σκοπό, αλλά από τη μη πρόβλεψη κατάλληλων ενδίκων βοηθημάτων στο πλαίσιο ενός ολόκληρου τομέα δραστηριότητας της Ενώσεως.

84. Υπενθυμίζω, εξάλλου, ότι το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έχει υπογραμμίσει ότι το άρθρο 1 της ΕΣΔΑ, το οποίο ορίζει ότι τα συμβαλλόμενα κράτη «αναγνωρίζουν, εις όλα τα εξαρτώμενα εκ της δικαιοδοσίας των πρόσωπα, τα καθοριζόμενα εις το πρώτον μέρος της παρούσης συμβάσεως δικαιώματα και ελευθερίας», δεν κάνει καμία διάκριση όσον αφορά τον τύπο του κανόνα ή του μέτρου και δεν εξαιρεί κανένα τμήμα της «δικαιοδοσίας» των εν λόγω κρατών από την εφαρμογή της ΕΣΔΑ [37].

85. Αν, σε μια περίπτωση όπως αυτή των αναιρεσειόντων, απουσίαζε πράγματι κάθε αποτελεσματική δικαστική προστασία, θα βρισκόμασταν αντιμέτωποι, αφενός, με μια σοβαρότατη και έκδηλη συστηματική ασυνέπεια στο εσωτερικό της Ενώσεως και, αφετέρου, με μια κατάσταση η οποία, στο εξωτερικό επίπεδο, εκθέτει τα κράτη μέλη της Ενώσεως στον κίνδυνο καταδικαστικών αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και αμαυρώνει την εικόνα και την ουσία της Ενώσεως σε διεθνές επίπεδο [38], αλλά και τη διαπραγματευτική της θέση έναντι τρίτων χωρών, με τον θεωρητικό κίνδυνο οι τρίτες αυτές χώρες να θέσουν σε εφαρμογή τις ρήτρες περί σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου (τις λεγόμενες «ρήτρες αιρεσιμότητας») τις οποίες η ίδια η Ένωση επιβάλλει όλο και περισσότερο στις διεθνείς συμφωνίες τις οποίες συνάπτει [39].

36 — Βλ. αποφάσεις της 28ης Οκτωβρίου 1998, Osman κατά Ηνωμένου Βασιλείου (*Recueil des arrêts et décisions*, 1998-VIII, σ. 3124, σκέψη 147) και της 18ης Φεβρουαρίου 1999, Waite και Kennedy κατά Γερμανίας (*Recueil des arrêts et décisions*, 1999-I, σ. 393, σκέψη 59).

37 — Αποφάσεις της 30ής Ιανουαρίου 1998, Ενιαίο Κομουνιστικό Κόμμα της Τουρκίας κ. λπ. κατά Τουρκίας (*Recueil des arrêts et décisions*, 1998-I, σ. 1, σκέψη 29), και της 18ης Φεβρουαρίου 1999, Matthews κατά Ηνωμένου Βασιλείου (*Recueil des arrêts et décisions*, 1999-I, p. 251, paragrafo 29).

38 — Η επιβεβαίωση της ταυτότητάς της «στη διεθνή σκηνή, ιδίως με την εφαρμογή μιας κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας», αποτελεί, σύμφωνα με το άρθρο 2 ΕΕ, έναν από τους στόχους της Ενώσεως.

39 — Οι ρήτρες αυτές, οι οποίες χαρακτηρίζονται «ουσιώδεις» στο πλαίσιο των συμφωνιών, επιτρέπουν σε ορισμένες περιπτώσεις στους συμβαλλομένους να αναστείλουν, ή ακόμα και να καταγγείλουν τις συμφωνίες σε περίπτωση παραβάσεως.

86. Υπό το πρίσμα ειδικότερα της τηρήσεως των υποχρεώσεων τις οποίες ανέλαβαν τα κράτη μέλη με την προσχώρησή τους στην ΕΣΔΑ, επισημαίνω ότι είναι εντελώς απίθανο το Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων να επεκτείνει στον τρίτο πυλώνα της Ενώσεως το τεκμήριο ισοδύναμης προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων το οποίο έχει δεχθεί μεταξύ της ΕΣΔΑ και της κοινοτικής έννομης τάξεως, ή του «πρώτου πυλώνα» της Ενώσεως, συνεπεία του οποίου το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ελέγχει «περιθωριακά» μόνον τη συμβατότητα των πράξεων που εκδίδουν τα όργανα της Κοινότητας προς την ΕΣΔΑ [40]. Αντιθέτως, είναι πολύ πιθανό, στο πλαίσιο ενός πλήρους ελέγχου της συμβατότητας προς την ΕΣΔΑ πράξεων τις οποίες έχουν εκδώσει τα όργανα δυνάμει των διατάξεων του τίτλου VI της Συνθήκης ΕΕ το Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων να κρίνει μελλοντικά ότι τα κράτη μέλη της Ενώσεως έχουν παραβιάσει διατάξεις της ΕΣΔΑ, και μάλιστα τα άρθρα 6, παράγραφος 1, ή/και 13.

87. Όσον αφορά τις σχέσεις με την ΕΣΔΑ, κρίνω σκόπιμο να κάνω δύο περαιτέρω παρατηρήσεις.

88. Πρώτον, φρονώ ότι η απόφαση την οποία εξέδωσε δυνάμει του άρθρου 34 της ΕΣΔΑ το Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων επί των προσφυγών που άσκησαν ενώπιόν του οι αναιρεσείοντες (βλ., ανωτέρω, σημείο 14) δεν μπορεί να διασκεδάσει τις ανησυχίες που προαναφέρθηκαν, αλλά ούτε και να αποκλείσει ότι εν προκειμένω παραβιάστηκε το δικαίωμα των αναιρεσειόντων για αποτελεσματική δικαστική προστασία *από την άποψη του δικαίου της Ενώσεως*. Πράγματι, με την απόφαση αυτή το Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων δεν αποφάνθηκε επί της ουσίας, αλλά έκρινε τις προσφυγές απαράδεκτες με το σκεπτικό ότι οι νυν αναιρεσείοντες δεν είχαν, *λαμβανομένων υπόψη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της συγκεκριμένης υποθέσεως*, την ιδιότητα του «θύματος», κατά την έννοια του άρθρου 34 της ΕΣΔΑ, το οποίο, ως διάταξη καθαρά δικονομικού χαρακτήρα η οποία αποτελεί ιδιομορφία της ΕΣΔΑ, δεν μπορεί, κατά τη γνώμη μου, να ασκήσει επιρροή στο πλαίσιο της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Ένωση [41].

89. Δεύτερον, είναι μάλλον αλυσιτελές το επιχείρημα ότι, εφόσον έναντι των πράξεων τις οποίες εκδίδουν τα θεσμικά όργανα στο πλαίσιο της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις υπάρχει η δυνατότητα προσφυγής λόγω προσβολής θεμελιωδών δικαιωμάτων ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, δεν υφίσταται κενό προστασίας των εν λόγω δικαιωμάτων σε αυτό το πλαίσιο. Ο έλεγχος εκ μέρους του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων είναι *εξωτερικός* και επικουρικού χαρακτήρα σε σχέση με το σύστημα της Ενώσεως και συνεπώς δεν δύναται να καλύψει την ενδεχόμενη απουσία επαρκών εγγυήσεων προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων *στο*

40 — Βλ. απόφαση της 30ής Ιουνίου 2005, Bosphorus κατά Ιρλανδίας (*Recueil des arrêts et décisions*, 2005-VI), η οποία αφορά, όπως διευκρινίζει ρητώς με τη σκέψη 72, τις διατάξεις που διέπουν τον πρώτο πυλώνα της Ενώσεως.

41 — Από την άλλη πλευρά, δεν νομίζω ότι μπορούν να υπάρξουν αμφιβολίες εν προκειμένω ως προς την ενεργητική νομιμοποίηση των αναιρεσειόντων.

*εσωτερικό* του συστήματος και τη σοβαρή ασυνέπεια η οποία, όπως εξέθεσα ανωτέρω, θα δημιουργείτο εξ αυτού του λόγου για το ίδιο το σύστημα.

90. Ας προστεθεί επίσης ότι, αν το Δικαστήριο με την απόφασή του επιβεβαιώσει την ύπαρξη τέτοιου κενού όσον αφορά την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο πλαίσιο της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις, τα εθνικά δικαστήρια των διαφόρων κρατών μελών θα μπορούσαν ευλόγως να κρίνουν ότι μπορούν να προβαίνουν και αυτά, εφόσον επιλαμβάνονται σχετικού αιτήματος, σε έλεγχο συμβατότητας των πράξεων που θεσπίζει το Συμβούλιο βάσει του άρθρου 34 ΕΕ [42] προς τα θεμελιώδη δικαιώματα *όπως προστατεύονται, κατά τρόπο όχι αναγκαστικά ταυτόσημο, από τις αντίστοιχες εθνικές έννομες τάξεις τους*, πράγμα που θα έθιγε την ισότητα των πολιτών της Ενώσεως ενώπιον του νόμου. Η αποκαλούμενη θεωρία «των εξ αντιδιαστολής ορίων», την οποία έχει δεχθεί η συνταγματική νομολογία πολλών κρατών μελών ως φραγμό στην άσκηση από τα θεσμικά όργανα των κυριαρχικών δικαιωμάτων που έχουν μεταβιβαστεί στην Κοινότητα [43], θα έβρισκε στον τρίτο πυλώνα της Ενώσεως ένα πεδίο πολύ πιο συγκεκριμένης εφαρμογής από ό,τι στο πλαίσιο της δράσεως της Κοινότητας.

ii) Οι αναιρεσείοντες δεν στερούνται αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων τους

91. Αφού υπογραμμίστηκαν οι σοβαρές συνέπειες της διαπιστώσεως που περιέχεται στη σκέψη 38 των αναιρεσιβαλλομένων διατάξεων ότι δεν υπάρχει αποτελεσματική δικαστική προστασία των (θεμελιωδών) δικαιωμάτων τα οποία επικαλούνται οι αναιρεσείοντες, καθίσταται ακόμα περισσότερο προφανής η ανάγκη να ερμηνευθεί η Συνθήκη ΕΕ, στο μέτρο του δυνατού, κατά τρόπο που να εξασφαλίζει την εν λόγω προστασία *στο εσωτερικό* του συστήματος το οποίο θεσπίζει η εν λόγω Συνθήκη [44].

— Ανεπάρκεια, για τους σκοπούς της δικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων των αναιρεσειόντων, των ενδίκων βοηθημάτων που στρέφονται κατά των εθνικών μέτρων εφαρμογής του άρθρου 4 της κοινής θέσεως 2001/931 και της αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως περί του κύρους πράξεως δυνάμει του άρθρου 35, παράγραφος 1, ΕΕ

92. Δεν πρέπει να λησμονείται ότι, όπως υπογράμμισε το Πρωτοδικείο [45], οι αναιρεσείοντες προβάλλουν εν προκειμένω, και ζητούν να αποκατασταθεί, προσβολή των

42 — Πρόκειται για τις κοινές θέσεις [άρθρο 34, παράγραφος 2, στοιχείο α΄, ΕΕ], τις αποφάσεις-πλαίσιο [άρθρο 34, παράγραφος 2, στοιχείο β΄, ΕΕ], τις αποφάσεις και τα μέτρα για την εφαρμογή τους [άρθρο 34, παράγραφος 2, στοιχείο γ΄, ΕΕ], καθώς και για τα μέτρα εφαρμογής συμβάσεων [άρθρο 34, παράγραφος 2, στοιχείο δ΄, ΕΕ].

43 — Η θεωρία είναι τόσο γνωστή ώστε να μην χρειάζεται να παρουσιαστεί εδώ. Αρκεί να αναφερθούν, ιδίως, οι αποφάσεις του Bundesverfassungsgericht της 22ας Οκτωβρίου 1986, γνωστή ως απόφαση Solange II, BverfGE, 73, 339, και του ιταλικού Corte costituzionale της 21ης Απριλίου 1989, αριθ. 232, Fragd, Foro it., 1990, I, 1855.

44 — Υπογραμμίζω ότι, όπως προκύπτει από το άρθρο 13 της ΕΣΔΑ, η ύπαρξη εξωτερικού ελέγχου όσον αφορά τον σεβασμό από τα συμβαλλόμενα κράτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών δεν απαλλάσσει τα εν λόγω κράτη από την υποχρέωση οργανώσεως εσωτερικού ελέγχου.

45 — Αναιρεσιβαλλόμενες διατάξεις, σκέψη 38.

(θεμελιωδών) δικαιωμάτων τους που δεν προκύπτει από την υπαγωγή τους στα μέτρα που προβλέπει το άρθρο 4 της κοινής θέσεως 2001/931, αλλά μάλλον απευθείας από την εγγραφή των Gestoras Pro Amnistía και Segi στον κατάλογο των προσώπων που ενέχονται σε τρομοκρατικές πράξεις. Συνεπώς, η προβαλλόμενη ζημία δεν συνδέεται με την πραγματική έγκριση εθνικών μέτρων εφαρμογής του εν λόγω άρθρου.

93. Ορθώς επεσήμανε επίσης το Πρωτοδικείο ότι η προστασία των εν λόγω δικαιωμάτων δεν μπορεί να επιτευχθεί μέσω της δυνατότητας των αναιρεσειόντων να προβάλουν την (εξωσυμβατική) ευθύνη εκάστου κράτους μέλους για τα εθνικά μέτρα εφαρμογής του άρθρου 4 της κοινής θέσεως 2001/931 [46].

94. Στη συνέχεια, το Πρωτοδικείο επισημαίνει ότι εξίσου απρόσφορη να εξασφαλίσει την εν λόγω προστασία είναι η αρμοδιότητα του Δικαστηρίου να αποφαίνεται προδικαστικώς περί του κύρους ορισμένων πράξεων, την οποία προβλέπει το άρθρο 35, παράγραφος 1, ΕΕ. Συμφωνώ με αυτή την κρίση, και για άλλους λόγους εκτός εκείνων που εκτίθενται με τις αναιρεσιβαλλόμενες διατάξεις, σύμφωνα με τις οποίες η αρμοδιότητα αυτή δεν αφορά τις κοινές θέσεις, αλλά μόνο τις αποφάσεις-πλαίσιο και τις αποφάσεις [47], και του ενδεχομένου η κοινή βάση 2001/931 να επαναχαρακτηριστεί, βάσει του ουσιαστικού περιεχομένου της, ως απόφαση.

95. Επιθυμώ να τονίσω ότι η προδικαστική παραπομπή, ακόμα και όταν αφορά το κύρος πράξεως, δεν αποτελεί κατά κυριολεξία ένδικο βοήθημα, αλλά εργαλείο συνεργασίας μεταξύ των εθνικών και των κοινοτικών δικαστηρίων στο πλαίσιο ενός ενδίκου βοηθήματος που μπορεί να ασκηθεί ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων. Η τυπική περίπτωση είναι να υποβάλλεται αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως περί του κύρους πράξεως σε περίπτωση προσφυγής περί ακυρώσεως που ασκείται ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων κατά των μέτρων εφαρμογής της πράξεως της οποίας αμφισβητείται το κύρος. Υπ' αυτή την έννοια, σε μία περίπτωση όπως η προκειμένη, θεωρώ εξαιρετικά δύσκολο να μπορεί να γίνει επίκληση της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου να αποφαίνεται προδικαστικώς περί του κύρους πράξεων δυνάμει του άρθρου 35, παράγραφος 1, ΕΕ στο πλαίσιο αγωγής η οποία στρέφεται κατά ενδεχομένων μέτρων εφαρμογής του άρθρου 4 της κοινής θέσεως 2001/931. Πράγματι, το άρθρο αυτό δεν προβλέπει νέες εξουσίες των κρατών μελών και των οργάνων τους, αλλά απλώς ενθαρρύνει, ή στην καλύτερη περίπτωση αναγκάζει, τα κράτη μέλη και τα όργανά τους να χρησιμοποιούν «τις εξουσίες που έχουν σύμφωνα με τις πράξεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άλλες διεθνείς συμφωνίες, διακανονισμούς και συμβάσεις οι οποίες δεσμεύουν τα κράτη μέλη». Οι εξουσίες αυτές μπορούσαν και μπορούν να ασκηθούν έναντι των προσώπων που είναι εγγεγραμμένα στον κατάλογο ο οποίος προσαρτάται στην κοινή θέση 2001/931, ακόμα και αν η

46 — Όπ.π.

47 — Όπ.π.

κοινή θέση δεν είχε εγκριθεί[48]. Αδυνατώ συνεπώς να αντιληφθώ πώς το ζήτημα της νομιμότητας της εγγραφής ενός συγκεκριμένου προσώπου στον εν λόγω κατάλογο μπορεί να ασκήσει επιρροή στον έλεγχο της νομιμότητας μέτρων ανάλογων με αυτά τα οποία προβλέπει το άρθρο 4 της κοινής θέσεως από εθνικό δικαστήριο.

96. Εν πάση περιπτώσει, η άσκηση της αρμοδιότητας εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως περί του κύρους θα μπορούσε, στην καλύτερη περίπτωση, να οδηγήσει στην κήρυξη άκυρης της κοινής θέσεως 2001/931 και της επίμαχης εγγραφής, αλλά όχι στην αποκατάσταση των ζημιών που ενδεχομένως προκάλεσαν. Η δυνατότητα αποκαταστάσεως της ζημίας που επήλθε λόγω της προσβολής δικαιώματος, εφόσον η απλή διαπίστωση της παραβιάσεως αυτής ή η κήρυξη της ακυρότητας της ζημιογόνου πράξεως δεν επαρκούν για την ικανοποίηση του προσβληθέντος δικαιώματος, είναι κατά τη γνώμη μου αναπόσπαστο στοιχείο μιας *αποτελεσματικής* δικαστικής προστασίας του εν λόγω δικαιώματος[49].

48 — Αυτό ακριβώς επισήμανε και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην απόφαση με την οποία απέρριψε λόγω απαραδέκτου τις προσφυγές των αναιρεσειόντων. Πράγματι, το εν λόγω δικαστήριο υπογράμμισε ότι και αν ακόμα «το άρθρο 4 μπορεί να χρησιμεύσει ως νομική βάση συγκεκριμένων μέτρων που μπορούν να επηρεάσουν τους προσφεύγοντες, ιδίως στο πλαίσιο της αστυνομικής συνεργασίας μεταξύ κρατών η οποία υλοποιείται από κοινοτικά όργανα, όπως η Ευρωπόλ», εντούτοις, «δεν προσθέτει νέες εξουσίες που να μπορούν να ασκηθούν έναντι των προσφευγόντων», αλλά «απλώς γεννά υποχρέωση δικαστικής και αστυνομικής συνεργασίας των κρατών μελών» (ανεπίσημη μετάφραση του γαλλικού κειμένου της αποφάσεως).

49 — Βλ., με αυτό το πνεύμα, αποφάσεις του Δικαστηρίου της 19ης Νοεμβρίου 1991, C-6/90 και C-9/90, Francovich κ.λπ. (Συλλογή 1991, σ. I-5357, σκέψη 33), της 5ης Μαρτίου 1996, C-46/93 και C-48/93, Brasserie du pêcheur και Factortame κ. λπ. (Συλλογή 1996, σ. I-1029, σκέψη 22), και της 30ής Σεπτεμβρίου 2003, C-224/01, Köbler (Συλλογή 2003, σ. I-10239, σκέψη 33). Βλ. και αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της 6ης Σεπτεμβρίου 1978, Klass κ.λπ. κατά Γερμανίας (Σειρά A, αριθ. 28, σκέψη 64), και της 7ης Ιουλίου 1989, Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου (Σειρά A, αριθ. 161, σκέψη 120), από τις οποίες προκύπτει ότι η αποτελεσματική προσφυγή την οποία προβλέπει το άρθρο 13 ΕΣΔΑ πρέπει να επιτρέπει στον ιδιώτη που θεωρεί ότι έχει υποστεί ζημία λόγω μέτρου αντίθετου προς την ΕΣΔΑ να επιτύχει δικαστική απόφαση όσον αφορά την προσφυγή του και, εφόσον απαιτείται, κατάλληλη αποκατάσταση («réparation» ή «redressement» στο γαλλικό κείμενο των αποφάσεων).

97. Η αποκατάσταση της ζημίας που ισχυρίζονται ότι υπέστησαν οι αναιρεσείοντες είναι ακριβώς το αντικείμενο της αγωγής την οποία άσκησαν ενώπιον του Πρωτοδικείου.

— Η δικαστική προστασία των δικαιωμάτων των αναιρεσειόντων απόκειται στα εθνικά δικαστήρια

98. Εντούτοις, το γεγονός ότι οι διατάξεις της Συνθήκης ΕΕ δεν προβλέπουν αγωγή αποζημιώσεως για τις ζημίες που ενδεχομένως προκαλούν οι πράξεις τις οποίες εκδίδει το Συμβούλιο βάσει του άρθρου 34 ΕΕ και αποκλείουν την αρμοδιότητα του κοινοτικού δικαστή για την εκδίκαση μιας τέτοιας αγωγής, η οποία δεν αναφέρεται στο άρθρο 35 ΕΕ, δεν σημαίνει κατά τη γνώμη μου ότι οι αναιρεσείοντες στην κρινόμενη περίπτωση στερούνται αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας των (θεμελιωδών) δικαιωμάτων τα οποία επικαλούνται.

99. Φρονώ, αντιθέτως, ότι η ορθή ερμηνεία της Συνθήκης ΕΕ συνηγορεί υπέρ της υπάρξεως μιας τέτοιας προστασίας, η οποία εντούτοις δεν απόκειται, *στο παρόν στάδιο της εξελίξεως του δικαίου της Ενώσεως*, στον κοινοτικό, αλλά στον εθνικό δικαστή.

100. Δέον να επισημανθεί ότι, βάσει του συστήματος που προβλέπεται στη Συνθήκη για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης, η οποία δεν έχει κυρωθεί ακόμα από όλα τα

κράτη μέλη, σε μια περίπτωση όπως η επίδικη, ο ιδιώτης θα μπορούσε να ασκήσει ενώπιον των κοινοτικών δικαστηρίων τόσο προσφυγή περί ακυρώσεως (άρθρο III-365, το οποίο εφαρμόζεται και στις πράξεις που θεσπίζει η Ένωση στον τομέα της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις) [50] όσο και αγωγή αποζημιώσεως κατά της Ενώσεως (άρθρα III-370 και III-431, δεύτερο εδάφιο).

101. Όπως προαναφέρθηκε, η Ένωση βασίζεται, μεταξύ άλλων, στην αρχή του κράτους δικαίου και στον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Ως κράτος δικαίου δεν νοείται τόσο αυτό που βασίζεται στους κανόνες και στη διακήρυξη δικαιωμάτων, αλλά μάλλον αυτό που βασίζεται σε μηχανισμούς οι οποίοι επιτρέπουν τον σεβασμό των κανόνων και των δικαιωμάτων (ubi ius ibi remedium). Το «δικαίωμα να δικάζεται κανείς από τον φυσικό του δικαστή είναι συμφυές με το κράτος δικαίου» [51], του οποίου αποτελεί άμεση συνέπεια, «επίτευγμα αλλά και μέσο [52] επιτεύξεως του κράτους δικαίου». Το δίκαιο της Ενώσεως αναγνωρίζει ρητώς πλέον στον ιδιώτη (άρθρο 6, παράγραφος 2, ΕΕ), ένα πλέγμα θεμελιωδών δικαιωμάτων τα οποία, όπως προκύπτει από το άρθρο 46, στοιχείο δ΄, ΕΕ, ο ιδιώτης μπορεί να επικαλεστεί ενώπιον των δικαστηρίων ως παραμέτρους νομιμότητας των πράξεων της Ενώσεως.

102. Το βασικό συμπέρασμα είναι συνεπώς ότι, σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφοι 1 και 2, ΕΕ, η Ένωση αποδέχεται τον δικαστικό έλεγχο της νομιμότητας των πράξεων των οργάνων της και εγγυάται τη δικαστική προστασία των δικαιωμάτων, ιδίως εκείνων που μπορούν να χαρακτηριστούν θεμελιώδη.

103. Η Συνθήκη ΕΕ δεν περιέχει καμία διάταξη της οποίας να μπορεί να γίνει επίκληση με την αντίθετη έννοια, και ιδίως για να υποστηριχθεί ότι πρόθεση των συντακτών της Συνθήκης ήταν να αποκλειστεί ο εν λόγω έλεγχος και η εν λόγω προστασία από τον τομέα της αστυνομικής και δικαστικής προστασίας σε ποινικές υποθέσεις, στο πλαίσιο του οποίου η δράση της Ενώσεως μπορεί ευχερέστερα να έχει αρνητικές επιπτώσεις στα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες των ιδιωτών από ό,τι σε άλλους τομείς που υπάγονται στην αρμοδιότητα της Ενώσεως, ενώ η ανάμιξη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου είναι ακόμα εξαιρετικά περιορισμένη [53].

104. Πράγματι, το άρθρο 46 ΕΕ αφορά και οριοθετεί αποκλειστικά τις αρμοδιότητες του *κοινοτικού* δικαστή. Εξάλλου, καμία διάταξη της Συνθήκης ΕΕ δεν απονέμει στον κοινοτικό δικαστή αποκλειστική εξουσία να κρίνει τη νομιμότητα των πράξεων με τις οποίες εξωτερικεύεται η δράση της Ενώσεως. Αντιθέτως, από την αρχή των κατ' ανάθεση αρμοδιοτήτων, η οποία εκφράζεται και με τη

50 — Η δυνατότητα ασκήσεως αγωγής απευθείας ενώπιον του κοινοτικού δικαστή προβλέπεται από τη Συνθήκη για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης και όσον αφορά τα περιοριστικά μέτρα κατά φυσικών ή νομικών προσώπων τα οποία υιοθετεί το Συμβούλιο στον τομέα της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας, παρά την περιορισμένη αρμοδιότητα την οποία απονέμει η εν λόγω Συνθήκη στο Δικαστήριο στον τομέα αυτόν (άρθρο III-376).

51 — Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Darmon της 28ης Ιανουαρίου 1986 στην προπαρατεθείσα υπόθεση Johnston, σημείο 3.

52 — Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Léger της 8ης Απριλίου 2003, στην προπαρατεθείσα υπόθεση Köbler, σημείο 68.

53 — Σύμφωνα με το άρθρο 39, παράγραφος 1, ΕΕ, πριν τη θέσπιση αποφάσεων-πλαίσιο ή αποφάσεων απλώς ζητείται η γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (η οποία δεν είναι δεσμευτική), ενώ για τη θέσπιση κοινών θέσεων δεν ζητείται η γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Συνθήκη ΕΕ (άρθρο 5) προκύπτει ότι οι κυριαρχικές εξουσίες των κρατών μελών, συμπεριλαμβανομένης της δικαστικής, συνεχίζουν να ασκούνται από τα κράτη μέλη, και κατ' ακολουθία από τα όργανά τους, εφόσον δεν έχουν μεταβιβαστεί στα όργανα της Ενώσεως.

105. Η αρμοδιότητα των εθνικών δικαστηρίων να ελέγχουν τη νομιμότητα των πράξεων που εκδίδει το Συμβούλιο βάσει του άρθρου 34 ΕΕ, η οποία προφανώς έχει ως όριο τον σεβασμό των αρμοδιοτήτων του Δικαστηρίου, θεμελιώνεται, πέραν των αρχών του κράτους δικαίου και του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων στις οποίες βασίζεται η Ένωση (άρθρο 6, παράγραφοι 1 και 2, ΕΕ), μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και το δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, στην αρχή της ειλικρινούς συνεργασίας.

106. Όπως έχει διακηρύξει το Δικαστήριο, η αρχή της ειλικρινούς συνεργασίας επιβάλλεται και στον τομέα της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις, πράγμα που σημαίνει ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να λαμβάνουν κάθε γενικό ή ειδικό μέτρο κατάλληλο να εξασφαλίσει την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που υπέχουν από το δίκαιο της Ενώσεως [54].

107. Από τα προαναφερθέντα προκύπτει, κυρίως, ότι ακόμα και στο πλαίσιο του τρίτου πυλώνα της Ενώσεως, απόκειται στα κράτη μέλη να προβλέψουν ένα σύστημα μέσων παροχής ένδικης προστασίας που να μπορεί να εγγυηθεί τον σεβασμό του δικαιώματος για αποτελεσματική δικαστική προστασία [55], ενώ στα δικαστήριά τους απόκειται να ερμηνεύουν και να εφαρμόζουν τους εθνικούς δικονομικούς κανόνες που διέπουν την άσκηση αγωγών κατά τρόπον ώστε να εξασφαλίζεται αυτή η προστασία.

108. Σημαντικά στοιχεία που επιβεβαιώνουν, έστω και εμμέσως, ότι οι πράξεις τις οποίες θεσπίζει το Συμβούλιο δυνάμει του άρθρου 34 ΕΕ υπόκεινται σε δικαστικό έλεγχο εκ μέρους των εθνικών δικαστηρίων κατόπιν πρωτοβουλίας των ιδιωτών μπορούν να αντληθούν από τη ρύθμιση της προδικαστικής αρμοδιότητας την οποία απονέμει στο Δικαστήριο το άρθρο 35 ΕΕ.

109. Προβλέποντας, στην παράγραφο 1, ότι το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να αποφαίνεται με προδικαστικές αποφάσεις, ιδίως, επί του κύρους των αποφάσεων-πλαίσιο και των αποφάσεων, το άρθρο 35 ΕΕ επιβεβαιώνει ότι οι πράξεις αυτές δεν απαλλάσσονται του δικαστικού ελέγχου που κινείται κατόπιν πρωτοβουλίας των ιδιωτών.

110. Εξάλλου, το άρθρο 35, παράγραφος 1, ΕΕ αποδεικνύει ότι τα εθνικά δικαστήρια ως ένα βαθμό ενεργούν και στο πλαίσιο του

54 — Απόφαση του Δικαστηρίου της 16ης Ιουνίου 2005, C-105/03, Pupino (Συλλογή 2005, σ. I-5285, σκέψη 42).

55 — Βλ., κατ' αναλογία, προπαρατεθείσα απόφαση Unión de Pequeños Agricultores κατά Συμβουλίου, σκέψη 41. Η ίδια αρχή επαναλαμβάνεται στο άρθρο I-29, παράγραφος 1, της Συνθήκης για τη θέσπιση συντάγματος της Ευρώπης, σύμφωνα με το οποίο «[τ]α κράτη μέλη προβλέπουν τα ένδικα βοηθήματα και μέσα που είναι αναγκαία για να διασφαλίζεται η πραγματική δικαστική προστασία στους τομείς που διέπονται από το δίκαιο της Ένωσης».

τρίτου πυλώνα της Ενώσεως, όπως και στο πλαίσιο του πρώτου πυλώνα, ως «δικαστές του κοινού δικαίου» της Ενώσεως. Ζητώντας από το Δικαστήριο διευκρινίσεις όσον αφορά την ερμηνεία των αποφάσεων-πλαίσιο και των αποφάσεων, μπορούν να επιτύχουν αποτελεσματικότερα, για παράδειγμα, τη σύμφωνη ερμηνεία του εθνικού δικαίου [56] σε σχέση με τις εν λόγω πράξεις. Παραπέμποντας στο Δικαστήριο ζητήματα που αφορούν το κύρος των εν λόγω πράξεων, τα εθνικά δικαστήρια μπορούν να εξασφαλίσουν αποτελεσματικότερα ότι η δράση της Ενώσεως στον τομέα της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα τα οποία αναγνωρίζει το δίκαιο της Ενώσεως και τα οποία οι ιδιώτες μπορούν να επικαλεστούν απευθείας ενώπιον των δικαστηρίων.

111. Και στο πλαίσιο του τρίτου πυλώνα της Ενώσεως, όπως και στην έννομη τάξη των Κοινοτήτων, το Δικαστήριο λειτουργεί στο πλαίσιο ενός συστήματος όπου τα όργανα της Ενώσεως δεν συνυπάρχουν μόνο με τα κράτη μέλη, αλλά και με τα όργανα των εν λόγω κρατών. Μεταξύ των οργάνων αυτών, και τα κρατικά δικαιοδοτικά όργανα συμβάλλουν επίσης στην εφαρμογή του δικαίου της Ενώσεως. Συνεπώς, και στο πλαίσιο του τρίτου πυλώνα, το δικαιοδοτικό σύστημα της Ενώσεως δεν αποτελείται μόνον από τα μέσα παροχής ένδικης προστασίας τα οποία μπορούν να ασκηθούν ενώπιον του Δικαστηρίου, αλλά και από τα μέσα παροχής ένδικης προστασίας που μπορούν να ασκηθούν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.

112. Με το άρθρο 35 ΕΕ οι συντάκτες της Συνθήκης του Άμστερνταμ ασφαλώς επεξέτειναν σημαντικά, σε σχέση με την κατάσταση που είχε διαμορφώσει η Συνθήκη του Μάαστριχτ, τις αρμοδιότητες του Δικαστηρίου στον τομέα της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις. Εντούτοις, οι διατάξεις του εν λόγω άρθρου περί της προδικαστικής αρμοδιότητας του Δικαστηρίου είναι διατυπωμένες κατά τέτοιον τρόπο ώστε να θέτουν σαφή όρια σε αυτή την αρμοδιότητα. Είναι γνωστό, εξάλλου, ότι ακολουθούν κατ' ουσίαν το υπόδειγμα των διατάξεων τις οποίες συμφώνησαν τα κράτη μέλη, μετά από επίπονες διαπραγματεύσεις, για τη Σύμβαση Ευρωπόλ [57] και οι οποίες τέθηκαν σε εφαρμογή με το πρωτόκολλο σχετικά με την προδικαστική ερμηνεία της εν λόγω συμβάσεως από το Δικαστήριο [58]. Οι διατάξεις αυτές αποτελούν συμβιβαστική λύση η οποία υπαγορεύθηκε από την αρνητική στάση ορισμένων κρατών μελών απέναντι στην επέκταση της παρεμβάσεως των κοινοτικών δικαστηρίων στον εν λόγω τομέα.

113. Έτσι, η προδικαστική αρμοδιότητα του Δικαστηρίου την οποία προβλέπει το άρθρο 35, παράγραφος 1, ΕΕ είναι προαιρετική για τα κράτη μέλη. Πράγματι, σύμφωνα με το άρθρο 35, παράγραφος 2, ΕΕ, τα κράτη μέλη μπορούν να την αποδεχθούν ή όχι (σύστημα της ρητής επιλογής «opt-in»). Βάσει πληροφοριών του Συμβουλίου που δημοσιεύθηκαν στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης* στις 14 Δεκεμβρίου 2005 [59], μέχρι σήμερα μόνον 14 κράτη μέλη έχουν δηλώσει ότι αποδέχονται αυτή την αρμοδιότητα.

56 — Βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Pupino, σκέψεις 38 και 43.

57 — Σύμβαση για την ίδρυση Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας (Σύμβαση Ευρωπόλ) δυνάμει του άρθρου K.3 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ 1995, C 316, σ. 2).

58 — Πράξη του Συμβουλίου της 23ης Ιουλίου 1996 για την κατάρτιση, βάσει του άρθρου K.3 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, του πρωτοκόλλου σχετικά με την ερμηνεία της σύμβασης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων διά προδικαστικών αποφάσεων (ΕΕ 1996, C 299, σ. 1).

59 — ΕΕ L 327, σ. 19.

Φυσικά, η μη αποδοχή από ορισμένα κράτη μέλη δεν εμποδίζει τα δικαστήρια των κρατών που έχουν αποδεχθεί την προδικαστική αρμοδιότητα του Δικαστηρίου να υποβάλλουν αιτήσεις εκδόσεως προδικαστικών αποφάσεων και το Δικαστήριο να αποφαίνεται επί των αιτήσεων αυτών.

114. Εάν κριθεί ότι τα πρόσωπα τα οποία αφορούν μέτρα εφαρμογής αποφάσεων-πλαίσιο ή αποφάσεων του άρθρου 34 ΕΕ θεσπισθέντα από κράτη που δεν έχουν αποδεχθεί την προδικαστική αρμοδιότητα του Δικαστηρίου, στερούνται της δυνατότητας να προσβάλουν ενώπιον των δικαστηρίων των εν λόγω κρατών το κύρος αυτών των πράξεων του Συμβουλίου, δημιουργείται μια κατάσταση αφόρητης ανισότητας μεταξύ προσώπων τα οποία αφορά η ίδια πράξη που θεσπίζεται βάσει του άρθρου 34 ΕΕ και τα οποία θα διαθέτουν ή όχι δικαστική προστασία κατά της πράξεως αυτής ανάλογα με τις επιλογές που έχει κάνει το εκάστοτε κράτος σύμφωνα με το άρθρο 35, παράγραφος 2, ΕΕ.

115. Αν το άρθρο 35, παράγραφοι 1 και 2, ΕΕ ερμηνευτεί υπό το πρίσμα του δικαιώματος για αποτελεσματική δικαστική προστασία, αλλά και των αρχών της ισότητας έναντι του νόμου (βλ. άρθρο 20 του Χάρτη) και της απαγορεύσεως των διακρίσεων λόγω ιθαγένειας (βλ. άρθρο 21, παράγραφος 2, του Χάρτη), χωρίς να προδίδεται η κυριολεκτική έννοια των εν λόγω διατάξεων, καθίσταται σαφές ότι η διάταξη επιβάλλει να γίνει δεκτό ότι οι ιδιώτες μπορούν να προσβάλλουν δικαστικώς το κύρος των αποφάσεων-πλαίσιο και των αποφάσεων στις οποίες θεμελιώνονται τα εθνικά μέτρα των οποίων την ακύρωση ζητούν από το εθνικό δικαστήριο ακόμα και σε εκείνα τα κράτη μέλη τα οποία δεν έχουν αποδεχθεί την προδικαστική αρμοδιότητα του Δικαστηρίου. Στην περίπτωση αυτή, εφόσον ελλείπει η δυνατότητα προδικαστικής παραπομπής, η απόφαση περί του κύρους ή της ακυρότητας της πράξεως του Συμβουλίου πρέπει να μπορεί να εκδίδεται από το εθνικό δικαστήριο.

116. Περαιτέρω, από το άρθρο 35, παράγραφος 3, ΕΕ προκύπτει ότι η προδικαστική αρμοδιότητα του Δικαστηρίου, ακόμα και η αρμοδιότητα να αποφαίνεται προδικαστικώς επί του κύρους πράξεων του Συμβουλίου, είναι *από την άποψη του δικαίου της Ενώσεως*, απλώς προαιρετική για τα δικαστήρια των κρατών που την έχουν αποδεχθεί. Ανεξαρτήτως του αν τα κράτη μέλη ορίσουν με τη δήλωση της παραγράφου 2, ότι η δυνατότητα προδικαστικής παραπομπής στο Δικαστήριο επιφυλάσσεται αποκλειστικώς στα δικαστήρια των οποίων οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου [άρθρο 35, παράγραφος 3, στοιχείο α΄] είτε διευκρινίσουν ότι παρέχουν τη δυνατότητα αυτή σε οποιοδήποτε δικαστήριο [άρθρο 35, παράγραφος 3, στοιχείο β΄], η παραπομπή παραμένει πάντοτε, σύμφωνα με το άρθρο 35, παράγραφος 3, ΕΕ δυνατότητα και όχι υποχρέωση («δύναται να ζητήσει») για το δικαστήριο οποιουδήποτε βαθμού, το οποίο κρίνει απαραίτητο, προκειμένου να εκδώσει την απόφασή του, να κριθεί το κύρος ή να ερμηνευθεί απόφαση-πλαίσιο ή απόφαση. Ο προαιρετικός χαρακτήρας της παραπομπής, ακόμα και για τα δικαστήρια των οποίων οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου μπορεί, εξάλλου, να αιτιολογηθεί και λόγω της απαιτήσεως να επιλύονται γρήγορα οι διαφορές που μπορούν να ανακύψουν στον εν λόγω τομέα.

117. Βεβαίως, σύμφωνα με τη δήλωση αριθ. 10 σχετικά με το άρθρο 35 ΕΕ, η οποία προσαρτάται στην τελική πράξη της διακυβερνητικής διασκέψεως του Άμστερνταμ,

όταν τα κράτη μέλη προβαίνουν σε δήλωση σύμφωνα με το άρθρο 35, παράγραφος 2, ΕΕ, επιφυλάσσονται του δικαιώματος να θεσπίσουν στο εθνικό τους δίκαιο διατάξεις που να ορίζουν ότι, όταν ανακύπτει ζήτημα περί του κύρους ή της ερμηνείας πράξεως αναφερόμενης στο άρθρο 35, παράγραφος 2, ΕΕ, η προδικαστική παραπομπή είναι υποχρεωτική για τα δικαστήρια οι αποφάσεις των οποίων δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα εσωτερικού δικαίου. Εντούτοις, μια τέτοια υποχρέωση δεν πηγάζει από το δίκαιο της Ενώσεως, αλλά από το εσωτερικό δίκαιο του κράτους μέλους.

118. Συνεπώς εφόσον, *από την άποψη του δικαίου της Ενώσεως*, η υποβολή στο Δικαστήριο αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως επί του κύρους πράξεως του Συμβουλίου είναι προαιρετική ακόμα και για ένα δικαστήριο του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου, όταν το δικαστήριο αυτό κρίνει απαραίτητο, για να επιλύσει διαφορά που φέρεται ενώπιόν του, να κρίνει το κύρος αποφάσεως-πλαίσιο ή αποφάσεως του Συμβουλίου, προκύπτει ότι, σύμφωνα με το δίκαιο της Ενώσεως, το δικαστήριο αυτό μπορεί να κρίνει απευθείας το κύρος των εν λόγω πράξεων χωρίς προηγούμενη παραπομπή στο Δικαστήριο.

119. Κατ' αναλογία, φρονώ ότι το γεγονός ότι, σύμφωνα με το άρθρο 35, παράγραφος 3, στοιχείο α΄, ΕΕ ένα κράτος μέλος μπορεί να επιτρέψει τη δυνατότητα προδικαστικής παραπομπής μόνο στα δικαστήρια των οποίων οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου σημαίνει ότι τα κατώτερα δικαστήρια δύνανται να κρίνουν, όταν το θεωρούν απαραίτητο, το κύρος αποφάσεως-πλαίσιο ή αποφάσεως του Συμβουλίου. Πράγματι, δεν θα ήταν λογικό να γίνει δεκτό ότι οι ιδιώτες πρέπει να εξαναγκάζονται να εξαντλήσουν αναιτίως έναν ή περισσότερους βαθμούς δικαιοδοσίας πριν μπορέσουν να ζητήσουν να κριθεί το ζήτημα του κύρους.

120. Φυσικά, η κρίση του εθνικού δικαστηρίου περί του κύρους ή της ακυρότητας θα ασκεί επιρροή μόνο στο πλαίσιο της εθνικής υποθέσεως και όχι erga omnes.

121. Δεν διακρίνω, εξάλλου, επιτακτικούς λόγους για τους οποίους να πρέπει να αποκλειστεί ότι τα εθνικά δικαστήρια έχουν την εξουσία να διαπιστώνουν την ακυρότητα αποφάσεων-πλαίσιο ή αποφάσεων που υιοθετούνται δυνάμει του άρθρου 34 ΕΕ. Αναμφιβόλως, σχετικά με το άρθρο 234 ΕΚ, το Δικαστήριο έθεσε με την απόφαση Foto-Frost [60] τον κανόνα ότι τα εθνικά δικαστήρια δεν είναι αρμόδια να διαπιστώνουν απευθείας την ακυρότητα των πράξεων των κοινοτικών οργάνων. Ο κανόνας αυτός (στο εξής και: κανόνας Foto-Frost), ο οποίος όσον αφορά το άρθρο 234 ΕΚ εφαρμόζεται και στα δικαστήρια των οποίων οι αποφάσεις υπόκεινται σε ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου —δικαστήρια τα οποία σύμφωνα με το άρθρο 234 ΕΚ έχουν δυνατότητα και όχι υποχρέωση παραπομπής— δεν ισχύει, προφανώς, στο πλαίσιο του τίτλου VI της Συνθήκης ΕΕ.

122. Συναφώς επισημαίνω ότι οι δύο προϋποθέσεις στις οποίες βάσισε το Δικαστήριο, στην απόφαση Foto-Frost, την ερμηνεία του όσον αφορά τον αποκλειστικό χαρακτήρα της αρμοδιότητας του κοινοτικού δικαστή να διαπιστώνει την ακυρότητα των πράξεων των κοινοτικών οργάνων απουσιάζουν από τον τίτλο VI της Συνθήκης ΕΕ.

60 — Απόφαση του Δικαστηρίου της 22ας Οκτωβρίου 1987, 314/85, Foto-Frost (Συλλογή 1987, σ. 4199).

123. Πρώτον, δεν μπορεί να υποστηριχθεί —όπως υποστήριξε το Δικαστήριο σε σχέση με τις πράξεις των οργάνων της Κοινότητας και αναφερόμενο στα άρθρα 230 ΕΚ και 241 ΕΚ, αφενός, και στο άρθρο 234 ΕΚ, αφετέρου[61]— ότι ο τίτλος VI της Συνθήκης ΕΕ θεσπίζει ένα *πλήρες σύστημα* μέσων παροχής ένδικης προστασίας *με το οποίο να αναθέτει στο Δικαστήριο* τον έλεγχο της νομιμότητας των πράξεων που θεσπίζει το Συμβούλιο βάσει του άρθρου 34 ΕΕ. Πράγματι, είναι προφανές ότι *οι μόνες αρμοδιότητες τις οποίες απονέμει στο Δικαστήριο* το άρθρο 35 ΕΕ δεν αποτελούν ένα *πλήρες σύστημα* μέσων παροχής ένδικης προστασίας που να εγγυάται τον έλεγχο της νομιμότητας των εν λόγω πράξεων. Αρκεί να αναφερθεί η απουσία της δυνατότητας υποβολής αιτήσεων εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως επί του κύρους πράξεων του Συμβουλίου στα κράτη μέλη που δεν έχουν προβεί στη δήλωση του άρθρου 35, παράγραφος 2, ΕΕ, λαμβανομένου υπόψη ότι δεν προβλέπεται δυνατότητα απευθείας προσφυγής των ιδιωτών ενώπιον του Δικαστηρίου κατά των εν λόγω πράξεων.

124. Όπως εξάλλου επεσήμανε το Δικαστήριο με τη σκέψη 35 της αποφάσεως Pupino[62], οι αρμοδιότητες «που απονέμει στο Δικαστήριο το άρθρο 35 ΕΕ είναι λιγότερο εκτεταμένες, στο πλαίσιο του τίτλου VI της Συνθήκης [ΕΕ] από ό,τι στο πλαίσιο της Συνθήκης ΕΚ».

125. Θα προσθέσω, για λόγους πληρότητας, ότι στην ίδια σκέψη 35 της εν λόγω αποφάσεως το Δικαστήριο επεσήμανε συγχρόνως ότι «δεν υπάρχει ολοκληρωμένο σύστημα μέσων παροχής έννομης προστασίας και διαδικασιών που να διασφαλίζει τη νομιμότητα των πράξεων των οργάνων της Ενώσεως στο πλαίσιο του εν λόγω τίτλου VI». Η παρατήρηση αυτή πρέπει εντούτοις να νοηθεί στο πλαίσιο του συλλογισμού στον οποίο την ενέταξε το Δικαστήριο. Το Δικαστήριο εξέταζε επιχειρήματα τα οποία είχαν προβάλει ενώπιόν του ορισμένα κράτη μέλη, σύμφωνα με τα οποία ο μικρότερος βαθμός ολοκληρώσεως που χαρακτηρίζει την αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις σε σχέση με τη δράση της Κοινότητας δεν επιτρέπει να αναγνωριστούν σε απόφαση-πλαίσιο του άρθρου 34 ΕΕ οι καλούμενες έμμεσες συνέπειες (υποχρέωση σύμφωνης ερμηνείας του εθνικού δικαίου από τα εθνικά δικαστήρια) που αναγνωρίζονται στις κοινοτικές οδηγίες. Συνεπώς, το Δικαστήριο έκρινε ότι οι περιστάσεις στις οποίες αναφέρθηκε με τη σκέψη 35 της αποφάσεως επιβεβαιώνουν τον μικρότερο βαθμό ολοκληρώσεως που χαρακτηρίζει τον τίτλο VI της Συνθήκης ΕΕ σε σχέση με τη Συνθήκη ΕΚ, για να αποφανθεί στη συνέχεια ότι ο βαθμός ολοκληρώσεως δεν ασκεί επιρροή στο ζήτημα το οποίο καλείτο να κρίνει[63]. Συναφώς φρονώ ότι το γεγονός ότι δεν υπάρχει «ολοκληρωμένο σύστημα μέσων παροχής έννομης προστασίας και διαδικασιών που να διασφαλίζει τη νομιμότητα των πράξεων των οργάνων της Ενώσεως στο πλαίσιο του εν λόγω τίτλου VI» μπορεί να αποτελέσει πρόσφορο δείκτη μικρότερου βαθμού ολοκληρώσεως μόνο στο βαθμό που αναφέρεται στο *υπερεθνικό* επίπεδο.

126. Φρονώ συνεπώς ότι το προπαρατεθέν απόσπασμα της αποφάσεως Pupino δεν πρέπει απλώς να θεωρηθεί *obiter dictum*,

61 — Προπαρατεθείσα απόφαση Foto-Frost, σκέψη 16.

62 — Προπαρατεθείσα απόφαση Pupino.

63 — Προπαρατεθείσα απόφαση Pupino, σκέψη 36 («*ανεξάρτητα από τον βαθμό ολοκλήρωσης που επιδιώκεται με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ* κατά τη διαδικασία δημιουργίας μιας διαρκώς στενότερης ένωσης των λαών της Ευρώπης, κατά την έννοια του άρθρου 1, δεύτερο εδάφιο, ΕΕ [...]»). Η υπογράμμιση δική μου.

αλλά πρέπει να γίνει νοητό υπό το πρίσμα των περιστάσεων τις οποίες αφορά, υπό την έννοια ότι ο τίτλος VI δεν απονέμει *στο Δικαστήριο* επαρκείς αρμοδιότητες ώστε να εξασφαλίζει τον έλεγχο νομιμότητας των πράξεων των οργάνων, όπως ακριβώς επεσήμανα ανωτέρω, στο σημείο 123.

127. Δεύτερον, θα ήταν ελάχιστα πειστικό να επικαλεστεί κανείς, προκειμένου να διαπιστώσει την ύπαρξη και στο πλαίσιο που εξετάζεται εν προκειμένω ενός κανόνα ανάλογου με τον κανόνα Foto-Frost, τη δεύτερη προϋπόθεση στην οποία θεμελίωσε τον κανόνα αυτόν το Δικαστήριο, δηλαδή το γεγονός ότι η προδικαστική αρμοδιότητα την οποία απονέμει το άρθρο 234 ΕΚ έχει ουσιαστικά ως στόχο να εξασφαλίσει την ομοιόμορφη εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου από τα εθνικά δικαστήρια [64]. Πράγματι, ένα σύστημα «α λα καρτ» προδικαστικής παραπομπής, όπως αυτό του άρθρου 35 ΕΕ, είναι προδήλως αδύνατον να εγγυηθεί την ομοιόμορφη εφαρμογή του δικαίου της Ενώσεως από τα εθνικά δικαστήρια.

128. Συναφώς, υπενθυμίζω ότι ορισμένα κράτη μέλη της Ενώσεως δεν έχουν αποδεχθεί μέχρι σήμερα, όπως τους επιτρέπει να κάνουν το άρθρο 35 ΕΕ, την εν λόγω αρμοδιότητα. Για τον λόγο αυτόν τα δικαστήριά τους πρέπει να θεωρηθούν, όπως επεσήμανα ανωτέρω, αρμόδια να κρίνουν τα ίδια τόσο το πεδίο εφαρμογής όσο και το κύρος των αποφάσεων-πλαίσιο και των αποφάσεων του άρθρου 34 ΕΕ, εφόσον αυτό είναι αναγκαίο για να κρίνουν την υπόθεση που φέρεται ενώπιόν τους. Γι' αυτόν και μόνο τον λόγο η ενιαία εφαρμογή του δικαίου της Ενώσεως στον τομέα αυτόν δεν είναι εξασφαλισμένη, ακόμα και χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι αμφιβολίες όσον αφορά το κατά πόσον τα δικαστήρια αυτά δεσμεύονται ή όχι από τις προδικαστικές αποφάσεις που εκδίδει το Δικαστήριο μετά από αίτηση δικαστηρίων των κρατών μελών που έχουν αποδεχθεί αυτή την αρμοδιότητα.

129. Εξάλλου, το γεγονός ότι το άρθρο 35 ΕΕ επιτρέπει στα κράτη μέλη να αποκλείουν από τη δυνατότητα προδικαστικής παραπομπής τα δικαστήρια των οποίων οι αποφάσεις υπόκεινται σε ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου εντείνει τον κίνδυνο ανομοιόμορφης εφαρμογής του δικαίου της Ενώσεως από τα εθνικά δικαστήρια στο πλαίσιο του τίτλου VI της Συνθήκης ΕΚ, εφόσον εκ των πραγμάτων ένα μέρος των εθνικών δικών ολοκληρώνεται πριν φθάσει στον τελευταίο βαθμό δικαιοδοσίας.

130. Θα πρέπει συνεπώς να αναγνωριστεί ότι η ενιαία εφαρμογή του δικαίου της Ενώσεως από τα εθνικά δικαστήρια στο πλαίσιο του τρίτου πυλώνα δεν είναι εξασφαλισμένη (και μάλιστα ακόμα και αν γίνει δεκτός και σε αυτό το πλαίσιο ένας κανόνας ανάλογος με τον κανόνα Foto-Frost). Ο κίνδυνος ανομοιογένειας κατά την εφαρμογή των πράξεων τις οποίες θεσπίζει το Συμβούλιο βάσει του άρθρου 34 ΕΕ αποτελεί ασφαλώς μειονέκτημα του δικαιοδοτικού συστήματος το οποίο προβλέπει η Συνθήκη του Άμστερνταμ σε σχέση με τον εν λόγω

64 — Προπαρατεθείσα απόφαση Foto-Frost, σκέψη 15.

πυλώνα. Πολύ σοβαρότερο όμως πρόβλημα θα αποτελούσε κατά τη γνώμη μου μια ερμηνεία των διατάξεων της Συνθήκης ΕΕ που θα θυσίαζε, προκειμένου να επιτύχει πάση θυσία την ενιαία εφαρμογή του δικαίου της Ενώσεως στο πλαίσιο του τρίτου πυλώνα, τη δικαστική προστασία των δικαιωμάτων η οποία αποτελεί εγγενή συνιστώσα μιας κοινότητας δικαίου.

131. Επισημαίνεται επίσης ότι μια ερμηνεία του άρθρου 35 ΕΕ σύμφωνη με την αρχή του σεβασμού του θεμελιώδους δικαιώματος δικαστικής προστασίας αποκλείει την αναγνώριση στο Δικαστήριο της αποκλειστικής αρμοδιότητας κηρύξεως της ακυρότητας μιας πράξεως την οποία εκδίδει το Συμβούλιο βάσει του άρθρου 34 ΕΕ, δεδομένου ότι δεν θα αποστερούσε απλώς τους ιδιώτες της άμεσης δυνατότητας προσφυγής στα κοινοτικά δικαστήρια, αλλά λόγω του προαιρετικού χαρακτήρα της προδικαστικής προσφυγής ακόμα και για τα δικαστήρια οι αποφάσεις των οποίων δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου, θα τους αποστερούσε, ακόμα και στα κράτη μέλη τα οποία έχουν αποδεχθεί την προδικαστική αρμοδιότητα του Δικαστηρίου, επαρκών εγγυήσεων ότι το ζήτημα κύρους το οποίο εγείρουν θα παραπεμφθεί στο Δικαστήριο μέσω προδικαστικής παραπομπής.

— Χαρακτηριστικά της δικαστικής προστασίας την οποία μπορούν να παράσχουν τα εθνικά δικαστήρια

132. Έκανα αυτή την παρέκκλιση σχετικά με το μοντέλο προδικαστικής αρμοδιότητας του Δικαστηρίου που προβλέπει το άρθρο 35 ΕΕ για να δείξω ότι τα κράτη μέλη όρισαν για τον τρίτο πυλώνα της Ενώσεως ένα δικαιοδοτικό σύστημα στο πλαίσιο του οποίου η παρέμβαση ενός υπερεθνικού δικαιοδοτικού οργάνου —του Δικαστηρίου— είναι πιο περιορισμένη από ό,τι στο πλαίσιο της Συνθήκης ΕΚ και το οποίο *κατά συνέπεια* απονέμει ευρύτερες αρμοδιότητες στα εθνικά δικαστήρια. Αυτό, εξάλλου, δεν εκπλήσσει, δεδομένου ότι ακόμα και μετά τις τροποποιήσεις που εισήχθησαν με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, η αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις δεν εμφανίζει ακόμα τον έκδηλα υπερεθνικό χαρακτήρα που διακρίνει τη δράση της Κοινότητας και παραμένει στο μεταίχμιο μεταξύ της καθαρά διακυβερνητικής συνεργασίας και του μοντέλου κοινοτικής ολοκλήρωσης. Τον πρωταγωνιστικό ρόλο των εθνικών δικαστηρίων στους τομείς του τρίτου πυλώνα μαρτυρεί και η δήλωση αριθ. 7 σχετικά με το άρθρο 30 ΕΕ, η οποία προσαρτάται στην τελική πράξη της διακυβερνητικής διασκέψεως του Άμστερνταμ, σύμφωνα με την οποία «[η] δράση στο πεδίο της αστυνομικής συνεργασίας σύμφωνα με το άρθρο 30 [ΕΕ], συμπεριλαμβανομένων των δραστηριοτήτων της Ευρωπόλ, υπόκειται σε προσήκοντα δικαστικό έλεγχο από τις αρμόδιες εθνικές αρχές σύμφωνα με τους ισχύοντες κανόνες σε κάθε κράτος μέλος».

133. Όπως ανέλυσα ανωτέρω, και στο πλαίσιο του τρίτου πυλώνα της Ενώσεως, απόκειται στα κράτη μέλη να προβλέψουν ένα σύστημα μέσων παροχής ένδικης προστασίας που να μπορούν να εγγυηθεί τον σεβασμό του δικαιώματος αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, ενώ στα δικαστήριά τους απόκειται να ερμηνεύουν και να εφαρμόζουν τους εθνικούς δικονομικούς κανόνες κατά τρόπο που να εγγυάται αυτή την προστασία. Αυτό σημαίνει ότι η δικαστική προστασία την οποία πρέπει να

θεωρηθεί ότι μπορούν να ζητήσουν οι ιδιώτες δυνάμει του δικαίου της Ενώσεως από τα εθνικά δικαστήρια όταν στρέφονται κατά της δράσεως την οποία αναλαμβάνει η Ένωση στο πλαίσιο του τρίτου πυλώνα δεν περιορίζεται αποκλειστικά στην περίπτωση της έμμεσης αμφισβητήσεως του κύρους των αποφάσεων-πλαίσιο και των αποφάσεων (ένσταση ελλείψεως νομιμότητας στο πλαίσιο προσφυγής που στρέφεται κατά εθνικών μέτρων εφαρμογής) την οποία προβλέπει ρητώς το άρθρο 35, παράγραφος 1, ΕΕ. Περιλαμβάνει επίσης, ιδίως, την άμεση αμφισβήτηση του κύρους των εν λόγω πράξεων, όπως και των κοινών θέσεων του άρθρου 34, στοιχείο α΄, ΕΕ, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες οι πράξεις αυτές, παρά το ότι δεν παράγουν άμεσα αποτελέσματα, είναι ικανές να προκαλέσουν άμεση βλάβη από μόνες τους, δηλαδή ανεξαρτήτως εθνικών μέτρων εφαρμογής, στην έννομη κατάσταση των ιδιωτών, προκειμένου οι τελευταίοι να επιτύχουν τουλάχιστον την αποκατάσταση τυχόν επελθούσας ζημίας.

134. Σχετικώς με την τελευταία αυτή παρατήρηση φρονώ ότι ούτε η απουσία από τη Συνθήκη ΕΕ συγκεκριμένου κανόνα που να αφορά ειδικά το δικαίωμα ή την ευθύνη αποζημιώσεως, ούτε η μη παραπομπή από τις διατάξεις της εν λόγω Συνθήκης, και ιδίως από τις διατάξεις του άρθρου 41 ΕΕ, στο άρθρο 288, δεύτερο εδάφιο, ΕΚ, εμποδίζουν την αναγνώριση του δικαιώματος αποζημιώσεως. Πράγματι το εν λόγω δικαίωμα, αφενός, αποτελεί, όπως προανέφερα (βλ. ανωτέρω σημείο 96) συνιστώσα του δικαιώματος *αποτελεσματικής* δικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων [65] και, αφετέρου, μπορεί να εξαχθεί —αν όχι από το διεθνές εθιμικό δίκαιο, όπως ισχυρίζονται οι αναιρεσείοντες— τουλάχιστον από τις γενικές αρχές που είναι κοινές στις έννομες τάξεις των κρατών μελών, στις οποίες πρέπει να θεωρηθεί ότι είναι δυνατόν να προσφύγει κανείς για την πλήρωση των κενών του δικαίου της Ενώσεως που οφείλονται στην απουσία γραπτών κανόνων.

135. Όπως έχει ήδη επισημάνει το Δικαστήριο προκειμένου να επιβεβαιώσει την αρχή της ευθύνης του Δημοσίου για τη ζημία που προκαλεί η παραβίαση των υποχρεώσεων τις οποίες υπέχει δυνάμει του κοινοτικού δικαίου, η αρχή της εξωσυμβατικής ευθύνης της Κοινότητας, την οποία διακηρύσσει ρητώς το άρθρο 288 ΕΚ, «είναι μία μόνον έκφανση της γνωστής στις έννομες τάξεις των κρατών μελών γενικής αρχής ότι η παράνομη πράξη ή παράλειψη συνεπάγεται υποχρέωση αποκαταστάσεως της προκαλουμένης ζημίας» [66]. Μπορεί συνεπώς να υποστηριχθεί ότι η αρχή της ευθύνης των δημοσίων αρχών για τη ζημία που προκαλούν στους ιδιώτες οι παραβάσεις του δικαίου της Ενώσεως, και ιδίως η προσβολή των θεμελιωδών δικαιωμάτων που τους αναγνωρίζει το εν λόγω δίκαιο, είναι σύμφυτη προς το σύστημα της Συνθήκης ΕΕ [67].

65 — Ο γενικός εισαγγελέας Léger επεσήμανε, στο σημείο 35 των προτάσεών του της 30ής Σεπτεμβρίου 2003 στην προπαρατεθείσα υπόθεση Köbler, ότι «η αρχή της ευθύνης του Δημοσίου [για τις ζημίες που προκάλεσε στους ιδιώτες η παραβίαση του κοινοτικού δικαίου] συνιστά το αναγκαίο συμπλήρωμα της γενικής αρχής της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας ή, άλλως, του "δικαιώματος προσβάσεως στον δικαστή"».

66 — Προπαρατεθείσα απόφαση Brasserie du pêcheur και Factortame, σκέψη 29. Υπενθυμίζω ότι, όπως είπε ο γενικός εισαγγελέας Léger (βλ. προτάσεις του στην προπαρατεθείσα υπόθεση Köbler, σημείο 85), «από πάγια νομολογία προκύπτει ότι, προκειμένου να αναγνωρίσει την ύπαρξη γενικής αρχής του δικαίου, το Δικαστήριο δεν απαιτεί να περιλαμβάνεται ο κανόνας αυτός σε όλες τις εθνικές έννομες τάξεις. Ομοίως, στερείται σημασίας η διαφοροποίηση του περιεχομένου και των προϋποθέσεων εφαρμογής του κανόνα στα διάφορα κράτη μέλη. Το Δικαστήριο περιορίζεται στη διαπίστωση ότι ο κανόνας τυγχάνει γενικής αναγνωρίσεως και ότι, πέραν των διαφοροποιήσεων, οι εσωτερικές νομοθεσίες των κρατών μελών υποδηλώνουν την ύπαρξη κοινών κριτηρίων».

67 — Βλ., κατ' αναλογία, προπαρατεθείσα απόφαση Brasserie du pêcheur και Factortame, σκέψεις 29 και 31.

136. Η ύπαρξη αυτής της ευθύνης έχει, εξάλλου, αναγνωριστεί και από το Συμβούλιο στη δήλωσή του περί του δικαιώματος αποζημιώσεως στην οποία «υπενθυμίζει» ότι «κάθε σφάλμα» ως προς τα πρόσωπα, τις ομάδες ή τις οντότητες παρέχει δικαίωμα αποζημιώσεως στο θιγόμενο μέρος.

137. Επισημαίνω, εξάλλου, ότι η αρχή της ευθύνης των δημοσίων αρχών για τη ζημία που προκαλείται στους ιδιώτες από παραβάσεις του δικαίου της Ενώσεως βρίσκει συγκεκριμένη έκφραση, στο πλαίσιο της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις, σε ορισμένες διατάξεις της Συμβάσεως Ευρωπόλ. Εκκινώντας από την προϋπόθεση που αναφέρεται στο προοίμιο της εν λόγω συμβάσεως, «ότι και στα πλαίσια της αστυνομικής συνεργασίας πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στην προστασία των δικαιωμάτων του ατόμου και δη στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα», τα άρθρα 38 και 39, παράγραφος 2, της συμβάσεως ορίζουν, αντιστοίχως, την αρχή της εξωσυμβατικής ευθύνης των μεμονωμένων κρατών για τη ζημία που υπέστη κάποιο πρόσωπο λόγω παρανόμων ή λανθασμένων δεδομένων, τα οποία έχει συγκεντρώσει ή επεξεργασθεί η Ευρωπόλ, καθώς και την αρχή της εξωσυμβατικής ευθύνης της Ευρωπόλ για τη ζημία η οποία προκλήθηκε υπαιτίως από τα όργανα, τους αναπληρωτές διευθυντές ή τους υπαλλήλους της κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους.

138. Κρίνω σκόπιμο να διευκρινίσω ότι, όταν κρίνουν τη νομιμότητα των πράξεων που εκδίδει το Συμβούλιο βάσει του άρθρου 34 ΕΕ, ακόμα και στο πλαίσιο αγωγής αποζημιώσεως, τα εθνικά δικαστήρια πρέπει να λαμβάνουν υπόψη, σύμφωνα με την αρχή της ειλικρινούς συνεργασίας, τις συναφείς διατάξεις και τις γενικές αρχές *του δικαίου της Ενώσεως*, και κατά κύριο λόγο τα θεμελιώδη δικαιώματα τα οποία μνημονεύονται στο άρθρο 6, παράγραφος 2, ΕΕ, δηλαδή τα δικαιώματα τα οποία κατοχυρώνονται με την ΕΣΔΑ και τα δικαιώματα τα οποία προκύπτουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών. Η παραπομπή από τα εθνικά δικαστήρια στις συνταγματικές διατάξεις της οικείας έννομης τάξεως ίσως δεν αρκεί για να εγγυηθεί το επίπεδο προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων το οποίο ορίζει το άρθρο 6, παράγραφος 2, ΕΕ στο μέτρο κατά το οποίο το επίπεδο αυτό δεν αντιστοιχεί, όπως παρατηρείται συχνά, στον «ελάχιστο κοινό παρονομαστή» προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων από τις συνταγματικές έννομες τάξεις των κρατών μελών, αλλά μάλλον σε ένα αυξημένο επίπεδο προστασίας, αντίστοιχο με τις απαιτήσεις του δικαίου της Ενώσεως. Σε αυτό το πλαίσιο, εξάλλου, θα απόκειται στα εθνικά δικαστήρια να αξιολογούν τυχόν περιορισμούς της ασκήσεως των θεμελιωδών δικαιωμάτων για λόγους γενικού συμφέροντος [68] έχοντας υπόψη τις απαιτήσεις της Ενώσεως στο σύνολό της μάλλον και όχι τις απαιτήσεις του οικείου κράτους.

139. Η εφαρμογή του επιπέδου προστασίας το οποίο επιβάλλει το άρθρο 6, παράγραφος 2, ΕΕ μπορεί ασφαλώς να προκαλέσει ορισμένες δυσχέρειες για το εθνικό δικαστήριο και να προϋποθέτει προσδιορισμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων τα οποία αναγνωρίζει η Ένωση, έργο το οποίο μέχρι σήμερα

68 — Βλ., μεταξύ πολλών, απόφαση της 13ης Ιουλίου 1989, 5/88, Wachauf (Συλλογή 1989, σ. 2609, σκέψη 18), καθώς και άρθρο 52 του Χάρτη.

επιτελούν κυρίως τα κοινοτικά δικαστήρια. Οι δυσχέρειες αυτές, κατά τη γνώμη μου, δεν πρέπει να υπερτιμώνται. Τα εθνικά δικαστήρια μπορούν να στηρίζονται στις διατάξεις του Χάρτη και στην κοινοτική νομολογία, καθώς και στις διατάξεις της ΕΣΔΑ και στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Προκειμένου να κριθεί η νομιμότητα των πράξεων τις οποίες θεσπίζει το Συμβούλιο βάσει του άρθρου 34 ΕΕ —ή τουλάχιστον των πράξεων που αναφέρονται στο άρθρο 35, παράγραφος 1, ΕΕ— τα εθνικά δικαστήρια μπορούν φυσικά, στο μέτρο κατά το οποίο τους το επιτρέπει η επιλογή την οποία έχουν κάνει τα οικεία κράτη σύμφωνα με το άρθρο 35, παράγραφοι 2 και 3, ΕΕ, να ζητούν από το Δικαστήριο να αποφαίνεται με προδικαστικές αποφάσεις επί του κύρους των εν λόγω πράξεων. Εν πάση περιπτώσει, η εν λόγω δυσχέρεια δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα να προτιμηθεί η ύπαρξη κενού στη δικαστική προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων τα οποία προβλέπονται στο άρθρο 6, παράγραφος 2, ΕΕ, στο πλαίσιο του τίτλου VI της Συνθήκης ΕΕ.

140. Φυσικά, εφόσον το δίκαιο της Ενώσεως δεν προβλέπει σχετική ρύθμιση, εναπόκειται στην εσωτερική έννομη τάξη κάθε κράτους μέλους να ορίσει το αρμόδιο δικαστήριο και να θεσπίσει τους διαδικαστικούς κανόνες για τις αγωγές αποζημιώσεως έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων τα οποία αναγνωρίζει η Ένωση στους ιδιώτες έναντι των πράξεων που θεσπίζει το Συμβούλιο βάσει του άρθρου 34 ΕΕ[69]. Συναφώς, τα όρια της δικονομικής αυτονομίας των κρατών μελών αποτελούν οι αρχές της ισοτιμίας και της αποτελεσματικότητας, τις οποίες έχει επεξεργαστεί η νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με τη Συνθήκη ΕΚ[70] και οι οποίες μπορούν να μεταφερθούν στον τρίτο πυλώνα της Ενώσεως.

— Δυνατότητα παροχής και αποτελεσματικότητα της προστασίας υπό μορφή αποζημιώσεως ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων σε σχέση με ορισμένα συγκεκριμένα προβλήματα

141. Με τις αναιρεσιβαλλόμενες διατάξεις το Πρωτοδικείο έκρινε[71], ότι αγωγή με αίτημα να αναγνωριστεί από τα εθνικά δικαστήρια η κατ' ιδίαν ευθύνη εκάστου κράτους μέλους για τη συμμετοχή του στην υιοθέτηση της κοινής θέσεως 2001/931 και των μεταγενέστερων κοινών θέσεων με τις οποίες ενημερώθηκε «μάλλον δεν θα είναι αποτελεσματική».

142. Δεν συμφωνώ με αυτή την άποψη, την οποία εξάλλου το Πρωτοδικείο δεν αιτιολόγησε.

143. Είναι αλήθεια ότι ανακύπτει σειρά ζητημάτων όσον αφορά τη δυνατότητα παροχής και την αποτελεσματικότητα της προστασίας υπό μορφή αποζημιώσεως για την προσβολή των δικαιωμάτων των αναι-

69 — Βλ., κατ' αναλογία, προπαρατεθείσα απόφαση Köbler, σκέψεις 46 και 50.

70 — Βλ., μεταξύ πολλών, αποφάσεις της 14ης Δεκεμβρίου 1995, C-312/93, Peterbroeck (Συλλογή 1995, σ. I-4599, σκέψη 12), και της 11ης Σεπτεμβρίου 2003, C-13/01, Safalero (Συλλογή 2003, σ. I-8679, σκέψη 49).

71 — Αναιρεσιβαλλόμενες διατάξεις, σκέψη 38.

ρεσειόντων ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων. Θα περιοριστώ σε μια σύντομη απαρίθμηση και εξέταση των ζητημάτων αυτών, με μόνο σκοπό να αποδείξω ότι μπορούν να απαντηθούν και ότι η δυνατότητα προστασίας αυτής της μορφής δεν είναι απλώς θεωρητική, μολονότι η αναζήτηση της πλέον ενδεδειγμένης λύσεως δεν είναι απαραίτητη για την έκδοση αποφάσεως επί των κρινομένων αιτήσεων αναιρέσεως και απόκειται στο εθνικό δικαστήριο ενώπιον του οποίου θα ασκηθεί ενδεχομένως μια τέτοια αγωγή.

144. Πρώτον, τίθεται το ζήτημα της εξατομικεύσεως του υπέχοντος την υποχρέωση να αποκαταστήσει την προβαλλόμενη ζημία. Με άλλα λόγια, έναντι ποίου θα έπρεπε να ασκήσουν αγωγή οι αναιρεσείοντες ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων με αίτημα την αποκατάσταση της ζημίας την οποία ισχυρίζονται ότι τους προκάλεσε η εγγραφή των Gestoras Pro Amnistía και Segi στον κατάλογο των προσώπων που ενέχονται σε τρομοκρατικές πράξεις; Η εξωσυμβατική ευθύνη βαρύνει την Ένωση καθ' εαυτήν, ή αλληλεγγύως τα κατ' ιδίαν κράτη μέλη τα οποία υιοθέτησαν ομόφωνα την κοινή θέση 2001/931 και τις μεταγενέστερες κοινές θέσεις με τις οποίες ενημερώθηκε; Η απάντηση που θα δοθεί στο εν λόγω ερώτημα θα εξαρτηθεί από την απάντηση στο ζήτημα, το οποίο έχει απασχολήσει δια μακρών τη θεωρία, της υπάρξεως νομικής προσωπικότητας της Ενώσεως. Συναφώς, επισημαίνω ότι και για την Ευρωπόλ, όπως και για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, η ρητή διάταξη της ιδρυτικής Συνθήκης η οποία προβλέπει την εξωσυμβατική ευθύνη συνοδεύεται από ρητή πρόβλεψη, τόσο της υπάρξεως νομικής προσωπικότητας όσο και της υπάρξεως σε κάθε κράτος μέλος της ευρύτερης δυνατής νομικής προσωπικότητας που αναγνωρίζεται από τις εθνικές νομοθεσίες στα νομικά πρόσωπα, συμπεριλαμβανομένης της ικανότητας παραστάσεως ενώπιον δικαστηρίου [72].

145. Δεύτερον, τίθεται το πρόβλημα του προσδιορισμού του εθνικού δικαιοδοτικού συστήματος που είναι αρμόδιο να εκδικάσει την αγωγή αποκαταστάσεως της προβαλλόμενης ζημίας. Το πρόβλημα αυτό συνδέεται κατά κάποιο τρόπο με το πρόβλημα της παθητικής νομιμοποιήσεως.

146. Αν η εξωσυμβατική ευθύνη βαρύνει την Ένωση ως διεθνή οργανισμό που έχει νομική προσωπικότητα, η αγωγή θα μπορούσε να ασκηθεί ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους (και του τόπου) όπου συνέβη ή ενδέχεται να συμβεί το ζημιογόνο γεγονός, σύμφωνα με το κριτήριο που ορίζει το άρθρο 5, παράγραφος 3, του κανονισμού (ΕΚ) 44/2001 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις [73]. Επισημαίνω, εξάλλου, συναφώς, ότι το άρθρο 39 της Συμβάσεως Ευρωπόλ παραπέμπει, για τον καθορισμό των εθνικών δικαστηρίων ενώπιον των οποίων φέρονται οι διαφορές εκ της ευθύνης της Ευρωπόλ, στις συναφείς διατάξεις της Συμβάσεως των Βρυξελλών της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 (οι οποίες έχουν πλέον αντικατασταθεί, μεταξύ των κρατών μελών, από τον εν λόγω κανονισμό).

72 — Βλ., όσον αφορά την Ευρωπόλ, άρθρο 26, παράγραφοι 1 και 2, της Συμβάσεως Ευρωπόλ και, όσον αφορά την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, άρθρα 281 ΕΚ και 282 ΕΚ.

73 — ΕΕ L 12, σ. 1

147. Αν, αντιθέτως, η εξωσυμβατική ευθύνη βαρύνει τα κατ' ιδίαν κράτη μέλη, θα μπορεί να προβληθεί κατά εκάστου κράτους, κατά βάση ενώπιον των δικαστηρίων του εν λόγω κράτους, βάσει του κριτηρίου του τόπου κατοικίας του εναγομένου, το οποίο ορίζει το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού 44/2001. Εναλλακτικά, η αγωγή θα μπορεί να ασκηθεί ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους όπου συνέβη ή ενδέχεται να συμβεί το ζημιογόνο γεγονός, σύμφωνα με το κριτήριο που ορίζει το άρθρο 5, παράγραφος 3, του κανονισμού, κατά του εν λόγω κράτους.

148. Επισημαίνεται επίσης ο μηχανισμός τον οποίον ορίζει το άρθρο 38 της Συμβάσεως Ευρωπόλ σχετικά με την ευθύνη των κρατών λόγω παράνομης ή λανθασμένης επεξεργασίας δεδομένων από την Ευρωπόλ. Αφού ορίσει ότι «κάθε κράτος μέλος» ευθύνεται για τις συναφείς ζημίες, το εν λόγω άρθρο ορίζει ότι «[η] αγωγή αποζημιώσεως δύναται να στραφεί μόνο κατά του κράτους μέλους στο οποίο επήλθε το ζημιογόνο γεγονός και ασκείται ενώπιον των αρμοδίων δικαστηρίων, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο του εν λόγω κράτους μέλους». Στη συνέχεια, διευκρινίζεται ότι «[π]ροκειμένου να απαλλαγεί από την ευθύνη που το βαρύνει σύμφωνα με την εθνική του νομοθεσία απέναντι στο ζημιωθέν πρόσωπο, ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να επικαλεσθεί το γεγονός ότι ένα άλλο κράτος μέλος ή η Europol διεβίβασαν ανακριβή δεδομένα». Τέλος, προβλέπεται δικαίωμα επιστροφής υπέρ του κράτους που αναγκάστηκε να καταβάλει αποζημίωση, εφόσον η ζημιογόνος συμπεριφορά μπορεί να αποδοθεί στην Ευρωπόλ ή σε ένα ή περισσότερα κράτη μέλη.

149. Τρίτον, εμπόδιο δικονομικής φύσεως στην αποτελεσματικότητα της προστασίας κατά των πράξεων που θεσπίζει το Συμβούλιο βάσει του άρθρου 34 ΕΕ υπό μορφή επιδικάσεως αποζημιώσεως από τα εθνικά δικαστήρια ενδέχεται να θέσει το πρόβλημα της ετεροδικίας των κρατών και των διεθνών οργανισμών.

150. Εφόσον θεωρηθεί ότι η εξωσυμβατική ευθύνη βαρύνει τα κατ' ιδίαν κράτη μέλη το πρόβλημα τίθεται ενδεχομένως μόνο στην περίπτωση κατά την οποία οι ενάγοντες προβάλλουν την ευθύνη ενός κράτους μέλους ενώπιον των δικαστηρίων άλλου κράτους μέλους και όχι, προφανώς, στην πιο πιθανή περίπτωση κατά την οποία ασκείται αγωγή κατά κράτους μέλους ενώπιον των δικαστηρίων του. Η ετεροδικία των κρατών δεν αποτελεί συνεπώς απόλυτο εμπόδιο της εν λόγω προστασίας ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.

151. Αν, αντιθέτως, κριθεί ότι υπεύθυνη για την αποκατάσταση της ζημίας είναι η Ένωση καθεαυτή ή ως διεθνής οργανισμός που έχει νομική προσωπικότητα, πέραν του γεγονότος ότι η Συνθήκη ΕΕ ή τα πρωτόκολλα που επισυνάπτονται σε αυτήν δεν προβλέπουν ετεροδικία (όπως, εξάλλου, δεν προβλέπει ετεροδικία της Κοινότητας η Συνθήκη ΕΚ ή τα πρωτόκολλα που προσαρτώ-

νται σε αυτήν [74]), φρονώ ότι στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η ετεροδικία προβλέπεται από το εσωτερικό δίκαιο του δικαστηρίου ή αναγνωρίζεται από το δικαστήριο ότι απορρέει από το εθιμικό διεθνές δίκαιο, το Συμβούλιο υποχρεούται να παραιτηθεί από αυτήν σύμφωνα με το δίκαιο της Ενώσεως, στο μέτρο κατά το οποίο η προβολή της ετεροδικίας θα ισοδυναμούσε με αρνησιδικία. Ιδίως σε μια περίπτωση όπως η προκειμένη, η ετεροδικία της Ενώσεως θα πρέπει να αποκλειστεί, εφόσον ενδέχεται να πλήξει την πρακτική αποτελεσματικότητα της αρχής της εξωσυμβατικής ευθύνης για τις ζημίες που προκαλούνται από παράνομες πράξεις τις οποίες θεσπίζει το Συμβούλιο και δεν συνάδει με την αρχή της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων.

152. Σε κάθε περίπτωση, η δήλωση του Συμβουλίου περί του δικαιώματος αποζημιώσεως, η οποία έγινε επ' ευκαιρία της εγκρίσεως της κοινής θέσεως 2001/931, θα μπορούσε, στο μέτρο κατά το οποίο αναφέρεται στο δικαίωμα του θιγομένου μέρους «να ζητήσει δικαστικώς αποζημίωση», να ερμηνευθεί ως παραίτηση, έστω και σιωπηρή, από το δικαίωμα ετεροδικίας όσον αφορά ενδεχόμενες ζημίες που οφείλονται σε παράνομη εγγραφή στον κατάλογο των προσώπων που ενέχονται σε τρομοκρατικές πράξεις.

153. Δέον να προστεθεί, εξάλλου, ότι η θεωρία έφερε πρόσφατα στο προσκήνιο μια τάση της διεθνούς και της εσωτερικής δικαστικής πρακτικής να περιορίζεται η ετεροδικία των διεθνών οργανισμών, αποστερώντας του τον απόλυτο χαρακτήρα που του αναγνώριζαν οι παραδοσιακότερες αντιλήψεις. Ο περιορισμός αυτός δεν πραγματοποιείται μόνο σε συνάρτηση προς τη φύση της δραστηριότητας του διεθνούς οργανισμού από την οποία προέρχεται η διαφορά (ure imperii ή ure gestionis), αλλά και σε συνάρτηση προς το αν ο ιδιώτης διαθέτει ή όχι εναλλακτικά και αποτελεσματικά μέσα επίλυσης της διαφοράς, όπως διαδικασίες στο πλαίσιο του ίδιου του οργανισμού ή προσφυγή σε διαιτητικά δικαστήρια την οποία αποδέχεται ο οργανισμός, προκειμένου να εξασφαλιστεί ο σεβασμός του θεμελιώδους δικαιώματος του φυσικού δικαστή [75].

154. Τέταρτον, εφόσον γίνεται δεκτό ότι η αρχή του δικαιώματος αποκαταστάσεως των ζημιών που προκαλούνται από παράνομες πράξεις τις οποίες θεσπίζει το Συμβούλιο βάσει του άρθρου 34 ΕΕ είναι συμφυής με τη Συνθήκη ΕΕ, τίθεται το πρόβλημα του καθορισμού των συγκεκριμένων προϋποθέσεων αυτής της ευθύνης, και συνεπώς το πρόβλημα των εφαρμοστέων ρυθμίσεων. Φρονώ ότι οι σχετικές δυνατότητες είναι

74 — Το δικαίωμα ετεροδικίας της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ενώπιον των δικαστηρίων των κρατών μελών θα πρέπει να θεωρηθεί ότι αποκλείεται σιωπηρώς από το άρθρο 240 ΕΚ, το οποίο ορίζει ότι «[ε]φόσον η παρούσα Συνθήκη δεν προβλέπει αρμοδιότητα του Δικαστηρίου, οι διαφορές στις οποίες η Κοινότητα είναι διάδικος δεν εξαιρούνται εκ του λόγου αυτού από την αρμοδιότητα των εθνικών δικαστηρίων».

75 — Συναφώς παραπέμπω στις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων Waite και Kennedy κατά Γερμανίας, προπαρατεθείσα, και Beer και Regan κατά Γερμανίας της 18ης Φεβρουαρίου 1999 (δεν έχει δημοσιευθεί ακόμα στο *Recueil des arrêts et décisions*, αλλά βρίσκεται στον δικτυακό τόπο www.echr.coe.int), αλλά και στη λεπτομερή ανάλυση και σχολιασμό των υποθέσεων στο άρθρο των A. Reinisch — U.A. Weber, «In the Shadow of Waite and Kennedy. The Jurisdictional Immunity of International Organizations, the Individual's Right of Access to the Courts and Administrative Tribunals as Alternative Means of Dispute Settlement», International Organizations Law Review, 2004, 1, σ. 59, και στο άρθρο των E. Gaillard — I. Pingel-Lenuzza, «International Organisations and Immunity from Jurisdiction: to Restrict or to Bypass», International and Comparative Law Quarterly, 2002, τεύχος 51, σ. 1.

κατ' ουσίαν οι ακόλουθες: i) εφαρμογή *in toto* της εθνικής νομοθεσίας του επιληφθέντος δικαστηρίου, με τήρηση των αρχών της ισοτιμίας και της αποτελεσματικότητας· ii) εφόσον η ευθύνη αποδίδεται σε ένα μεμονωμένο κράτος, εφαρμογή των ελάχιστων προϋποθέσεων για την αναγνώριση δικαιώματος αποζημιώσεως τις οποίες έχει θέσει η κοινοτική νομολογία περί ευθύνης του Δημοσίου για παραβάσεις του κοινοτικού δικαίου και κατά τα λοιπά του εθνικού δικαίου με τήρηση των αρχών της ισοτιμίας και της αποτελεσματικότητας[76]· iii) εφαρμογή, ανεξαρτήτως του αν η ευθύνη βαρύνει ένα κράτος ή την Ένωση, των αρχών τις οποίες έχει θέσει η κοινοτική νομολογία για την εξωσυμβατική ευθύνη της Κοινότητας, ως κοινές γενικές αρχές του δικαίου των κρατών μελών (άρθρο 288, δεύτερο εδάφιο, ΕΚ)[77]. Επισημαίνω συναφώς ότι η Σύμβαση Ευρωπόλ προβλέπει, όσον αφορά την ευθύνη κράτους μέλους για τη ζημία που υπέστη κάποιο πρόσωπο λόγω παρανόμων ή λανθασμένων δεδομένων, τα οποία έχει συγκεντρώσει ή επεξεργασθεί η Ευρωπόλ, την εφαρμογή από το αρμόδιο εθνικό δικαστήριο της εθνικής νομοθεσίας (άρθρο 38, παράγραφος 1), ενώ δεν διευκρινίζει ποια είναι η εφαρμοστέα νομοθεσία όσον αφορά την εξωσυμβατική ευθύνη της Ευρωπόλ (άρθρο 39).

155. Υπό το πρίσμα των προεκτεθεισών σκέψεων, δεν θεωρώ ότι υπάρχει νομικό κενό όσον αφορά τη δυνατότητα των αναιρεσειόντων να τύχουν ένδικης προστασίας υπό τη μορφή της επιδικάσεως αποζημιώσεως από τα εθνικά δικαστήρια ή εμπόδια τόσο σοβαρά ώστε να καθιστούν την προστασία αυτής της μορφής καθαρά θεωρητική.

— Συμπεράσματα όσον αφορά τη δικαστική προστασία ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων

156. Καταλήγω συνεπώς στο συμπέρασμα, όσον αφορά το εξετασθέν θέμα, ότι αντιθέτως προς ό,τι υπονοούσε το Πρωτοδικείο στις αναιρεσιβαλλόμενες διατάξεις[78] και προς όσα υποστηρίζονται στις αιτήσεις αναιρέσεως, οι αναιρεσείοντες απολαύουν, βάσει του δικαίου της Ενώσεως, προστασία των (θεμελιωδών) δικαιωμάτων τους, τα οποία ενδεχομένως θίγονται από τις προαναφερθείσες κοινές θέσεις, υπό τη μορφή της επιδικάσεως αποζημιώσεως από τα εθνικά δικαστήρια.

157. Εντούτοις, η εσφαλμένη κρίση του Πρωτοδικείου επί του σημείου αυτού δεν επηρέασε την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση του να κρίνει εαυτό αναρμόδιο, η οποία θεμελιώνεται κατά κύριο λόγο στις κρίσεις που αναφέρθηκαν ανωτέρω στο σημείο 50, αριθ. 2 και 4. Υπ' αυτήν την έννοια, δεν νομίζω ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις για την ακύρωση των αναιρεσιβαλλομένων αποφάσεων λόγω αυτής της εσφαλμένης κρίσεως.

158. Εξάλλου, εφόσον οι αναιρεσείοντες απολαύουν αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, η κήρυξη του κοινοτικού δικαστή αναρμοδίου να κρίνει την αγωγή αποζημιώσεώς τους λόγω εξωσυμβατικής ευθύνης δεν θίγει, όπως ισχυρίζονται οι αναιρεσείοντες,

76 — Βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Köbler, σκέψεις 57 και 58.

77 — Μια τέτοια λύση θα εξασφάλιζε την ίση μεταχείριση των προσώπων που υφίστανται ζημία από την ίδια πράξη.

78 — Αναιρεσιβαλλόμενες διατάξεις, σκέψη 38.

το δικαίωμά τους για αποτελεσματική δικαστική προστασία. Υπ' αυτή την έννοια, οι κρινόμενες αιτήσεις αναιρέσεως θεμελιώνονται σε μια εσφαλμένη προϋπόθεση και συνεπώς φρονώ ότι πρέπει να απορριφθούν, έστω και μόνο για τον λόγο αυτόν.

ε) Αποτελεσματική δικαστική προστασία των δικαιωμάτων, αρχή των κατ' ανάθεση αρμοδιοτήτων και αρμοδιότητα του κοινοτικού δικαστή

159. Θα αναλύσω συνεπώς επί της ουσίας την κρίση στην οποία κατέληξε το Πρωτοδικείο (βλ. σημείο 50, αριθ. 4, ανωτέρω), κατά της οποίας στρέφονται οι αναιρεσείοντες, ότι η έλλειψη ενδίκου βοηθήματος δεν μπορεί από μόνη της να αποτελέσει τη βάση αρμοδιότητας των κοινοτικών δικαστηρίων στο πλαίσιο ενός νομικού συστήματος, όπως το σύστημα της Ενώσεως, το οποίο βασίζεται στην αρχή των κατ' ανάθεση αρμοδιοτήτων[79], μόνο για την περίπτωση κατά την οποία το Δικαστήριο δεν δεχθεί, αντιθέτως προς όσα υποστηρίζω, ότι οι αναιρεσείοντες απολαύουν αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.

160. Η επιχειρηματολογία των αναιρεσειόντων θεμελιώνεται κατ' ουσίαν στη συνδυασμένη επίκληση των ακόλουθων στοιχείων: του δικαιώματός τους για αποτελεσματική δικαστική προστασία υπό την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 2, ΕΕ· της δηλώσεως του Συμβουλίου περί του δικαιώματος αποζημιώσεως· της αιτιολογικής σκέψεως 8 της αποφάσεως 2003/48· της υποχρεώσεως των κρατών μελών, η οποία απορρέει από το άρθρο 30, παράγραφος 3, της Συμβάσεως της Βιέννης και από το άρθρο 307, παράγραφος 1, ΕΚ, να σέβονται τις προγενέστερες διεθνείς υποχρεώσεις που ανέλαβαν με την προσχώρησή τους στον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και στην ΕΣΔΑ και, τέλος, της «γενικής ερμηνευτικής αρχής» που αφορά τη «διευρυμένη αρμοδιότητα» του Δικαστηρίου.

161. Το Συμβούλιο και το Βασίλειο της Ισπανίας υποστηρίζουν ότι τα επιχειρήματα των αναιρεσειόντων είναι ολοσχερώς αβάσιμα. Το Συμβούλιο ζητεί επίσης να κηρυχθούν απαράδεκτα τα επιχειρήματα τα οποία βασίζονται στα δύο τελευταία στοιχεία που αναφέρονται στο προηγούμενο σημείο, δεδομένου ότι οι αναιρεσείοντες τα επικαλέστηκαν με τα υπομνήματα αντικρούσεως.

162. Όπως επεσήμανα ανωτέρω (βλ. σημείο 67), η δήλωση του Συμβουλίου περί του δικαιώματος αποζημιώσεως δεν επηρεάζει τις αρμοδιότητες του Δικαστηρίου τις οποίες ορίζει η Συνθήκη ΕΕ. Το ίδιο ισχύει προφανώς και για την αιτιολογική σκέψη 8 της αποφάσεως 2003/48, σύμφωνα με την οποία «[η] παρούσα απόφαση σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα και τηρεί τις αναγνωριζόμενες στο άρθρο 6 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση αρχές» και κανένα στοιχείο της «δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι επιτρέπει την παραβίαση της νομικής προστασίας που παρέχει το εθνικό δίκαιο στα πρόσωπα, τις ομάδες και τις οντότητες που περιλαμβάνονται στον κατάλογο του παραρτήματος της κοινής θέσης 2001/93/ΚΕΠΠΑ».

79 — Όπ.π.

163. Εξίσου αλυσιτελές είναι και το επιχείρημα που προβάλλουν οι αναιρεσείοντες επικαλούμενοι το άρθρο 30, παράγραφος 3, της Συμβάσεως της Βιέννης και το άρθρο 307, παράγραφος 1, ΕΚ. Όπως και το επιχείρημα που αφορά τη «διευρυμένη αρμοδιότητα» του Δικαστηρίου, το επιχείρημα αυτό μπορεί να εξεταστεί μολονότι προβλήθηκε από τους αναιρεσείοντες με τα υπομνήματα αντικρούσεως, εφόσον πρόκειται απλώς για επιχείρημα προβαλλόμενο προκειμένου να θεμελιωθεί λόγος αναιρέσεως που έχει ήδη προβληθεί με τις αιτήσεις αναιρέσεως και στο μέτρο κατά το οποίο η αρμοδιότητα του κοινοτικού δικαστή αποτελεί, όπως επεσήμανα ήδη, ζήτημα δημοσίας τάξεως το οποίο το Δικαστήριο μπορεί σε κάθε περίπτωση να εξετάσει αυτεπαγγέλτως και υπό το πρίσμα κάθε συναφούς στοιχείου.

164. Το άρθρο 30 της Συμβάσεως της Βιέννης αφορά τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των συμβαλλομένων σε περίπτωση διαδοχικών συνθηκών, που έχουν το αυτό αντικείμενο, κρατών και δεν είναι εφαρμοστέο εν προκειμένω εφόσον, αντιθέτως προς όσα υποστηρίζουν οι αναιρεσείοντες, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι η Συνθήκη ΕΕ έχει το ίδιο αντικείμενο με τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και με την ΕΣΔΑ. Επιπλέον, η παράγραφος 3 προβλέπει ότι «ότε άπαντες οι συμβαλλόμενοι εις προγενεστέραν συνθήκην τυγχάνουν επίσης συμβαλλόμενοι εις μεταγενεστέραν τοιαύτην [...], η προγενεστέρα συνθήκη εφαρμόζεται καθ' ο μέτρον αι διατάξεις ταύτης δεν συγκρούονται προς τας διατάξεις της μεταγενεστέρας τοιαύτης». Εν προκειμένω, οι αναιρεσείοντες παραβλέπουν το ότι η Συνθήκη ΕΕ είναι μεταγενέστερη του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και της ΕΣΔΑ.

165. Όσον αφορά το άρθρο 307, παράγραφος 1, ΕΚ, το οποίο ορίζει ότι «[τ]α δικαιώματα και οι υποχρεώσεις που απορρέουν από συμβάσεις που συνήφθησαν προ της 1ης Ιανουαρίου 1958 ή, για τα κράτη που προσχωρούν, προ της ημερομηνίας της προσχώρησής τους, μεταξύ ενός ή περισσοτέρων κρατών μελών, αφενός, και ενός ή περισσοτέρων τρίτων χωρών, αφετέρου, δεν θίγονται από την [...] Συνθήκη [ΕΚ]», αρκεί να λεχθεί ότι, όπως επισημαίνει το Συμβούλιο, το άρθρο αυτό δεν είναι εφαρμοστέο στο πλαίσιο των τίτλων V και VI της Συνθήκης ΕΕ.

166. Μένει συνεπώς να εξεταστεί η επίκληση εκ μέρους των διαδίκων του δικαιώματός τους σε αποτελεσματική δικαστική προστασία το οποίο προστατεύεται βάσει του άρθρου 6, παράγραφος 2, ΕΕ και της «γενικής ερμηνευτικής αρχής» την οποία συνάγουν ιδίως από τις αποφάσεις του Δικαστηρίου Οι Πράσινοι κατά Κοινοβουλίου και Τσέρνομπιλ [80], σχετικά με τη «διευρυμένη αρμοδιότητα» του Δικαστηρίου. Θα εξετάσω τους σχετικούς ισχυρισμούς από κοινού. Κατ' ουσίαν, οι αναιρεσείοντες ισχυρίζονται ότι, σε μια κοινότητα δικαίου όπως η Ένωση, το Δικαστήριο διαθέτει την εξουσία να συμπληρώνει τα κενά των Συνθηκών προκειμένου να κρίνει εαυτό αρμόδιο, εφόσον η αρμοδιότητά του δεν περιορίζεται ούτε αποκλείεται ρητώς και αναμφισβητήτως από τις Συνθήκες και είναι απαραίτητη προκειμένου να εξασφαλιστεί η δικαστική προστασία των δικαιωμάτων των ιδιωτών.

80 — Προπαρατεθείσα απόφαση του Δικαστηρίου Οι Πράσινοι κατά Κοινοβουλίου, με την οποία αναγνωρίστηκε η δυνατότητα ασκήσεως προσφυγής ακυρώσεως σύμφωνα με το άρθρο 173 της Συνθήκης ΕΟΚ κατά πράξεων του Κοινοβουλίου οι οποίες παράγουν έννομα αποτελέσματα έναντι τρίτων, και απόφαση της 22ας Μαΐου 1990, C-70/88, Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου (Συλλογή 1990, σ. I-2041), με την οποία κρίθηκε ότι είναι παραδεκτή η άσκηση εκ μέρους του Κοινοβουλίου προσφυγής ακυρώσεως δυνάμει του άρθρου 173 της Συνθήκης ΕΟΚ κατά πράξεως του Συμβουλίου ή της Επιτροπής λόγω προσβολής των προνομιών του Κοινοβουλίου.

167. Επισημαίνω ότι η αρχή των κατ' ανάθεση αρμοδιοτήτων, η οποία εκφράζεται στα άρθρα 5 ΕΚ (όσον αφορά την Κοινότητα), 7 ΕΚ (όσον αφορά τα όργανα της Κοινότητας) και 5 ΕΕ (όσον αφορά τα όργανα που απαρτίζουν το ενιαίο θεσμικό πλαίσιο της Ενώσεως), δεν προϋποθέτει αναγκαστικά ρητή ανάθεση αρμοδιοτήτων, όπως αποδεικνύεται και από τη διάταξη του άρθρου 308 ΕΚ, σχετικά με τις σιωπηρές εξουσίες της Κοινότητας. Οι αρμοδιότητες μπορούν να είναι και σιωπηρές και να συνάγονται μέσω ερμηνείας, ακόμα και ευρείας, των διατάξεων της Συνθήκης, με σεβασμό του γράμματος και της οικονομίας τους.

168. Κατά τη γνώμη μου, με τις αποφάσεις Οι Πράσινοι κατά Κοινοβουλίου και Τσερνομπίλ, τις οποίες επικαλούνται οι αναιρεσείοντες, —όπως και με τις αποφάσεις AETS [81], Ελλάδα κατά Συμβουλίου [82] και Simmenthal κατά Επιτροπής [83]— το Δικαστήριο δεν έκανε τίποτα περισσότερο από το να διευκρινίσει το πεδίο εφαρμογής των διατάξεων της Συνθήκης ΕΟΚ περί των προσφυγών ακυρώσεως και της ενστάσεως ακυρότητας μέσω συστηματικής, τελεολογικής ερμηνείας, ή ερμηνεύοντας τις συναφείς διατάξεις κατά τρόπον ώστε να εξασφαλίσει ένα αποτέλεσμα σύμφωνο με τις γενικές αρχές ή απαιτήσεις της κοινοτικής έννομης τάξεως (όπως η τήρηση της οργανικής ισορροπίας, η ανάγκη πλήρους και συνεκτικού ελέγχου της νομιμότητας μιας πράξεως, η δικαστική προστασία των δικαιωμάτων), σεβόμενο εντούτοις το γράμμα και την οικονομία της Συνθήκης. Ειδικότερα, «μπροστά στη σιωπή της διατάξεως», το Δικαστήριο μπόρεσε να την ερμηνεύσει «σύμφωνα με τις απαιτήσεις της προσφορότερης δυνατής δικαστικής προστασίας» [84].

169. Αντιστρόφως, με την απόφαση Unión de Pequeños Agricultores κατά Συμβουλίου [85], το Δικαστήριο έκρινε ότι η ερμηνεία της προϋποθέσεως σύμφωνα με την οποία ένα πρόσωπο δεν μπορεί να ασκήσει προσφυγή κατά πράξεως παρά μόνο αν η πράξη αυτή το αφορά ατομικά κατά την έννοια του άρθρου 173 της Συνθήκης ΕΚ υπό το πρίσμα της αρχής της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας δεν είναι δυνατόν να καταλήξει στο να μη λαμβάνεται υπόψη η εν λόγω προϋπόθεση, η οποία ρητώς προβλέπεται στη Συνθήκη, χωρίς να υπάρξει υπέρβαση των αρμοδιοτήτων που αναγνωρίζει στα κοινοτικά δικαστήρια. Η ευρεία ερμηνεία της εν λόγω διατάξεως την οποία επικαλέστηκε η προσφεύγουσα στο όνομα της εν λόγω αρχής κρίθηκε ότι προσέκρουε στο γράμμα της Συνθήκης.

170. Ασφαλώς δεν πρέπει να αποσιωπηθεί και η ύπαρξη αποφάσεων αυστηρότερων από αυτές που παρατίθενται στο σημείο

81 — Απόφαση της 31ης Μαρτίου 1971, 22/70, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (Συλλογή, μόνο σε ξενόγλωσσες εκδόσεις, 1971, σ. 263, σκέψεις 38 έως 43), με την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι η προσφυγή ακυρώσεως του άρθρου 173 της Συνθήκης ΕΟΚ μπορεί να ασκηθεί κατά όλων των μέτρων που λαμβάνουν τα θεσμικά όργανα και τα οποία παράγουν έννομα αποτελέσματα.

82 — Απόφαση της 29ης Μαρτίου 1990, C-62/88, Ελλάδα κατά Συμβουλίου (Συλλογή 1990, σ. I-1527, σκέψη 8), με την οποία έγινε δεκτή η δυνατότητα να εξετάζεται, στο πλαίσιο προσφυγής ακυρώσεως πράξεως που βασίζεται σε διάταξη της Συνθήκης ΕΟΚ, αιτίαση που αντλείται από τη μη τήρηση διατάξεως της Συνθήκης ΕΚΑΧ ή της Συνθήκης ΕΚΑΕ, μολονότι κάτι τέτοιο δεν αναφέρεται στο άρθρο 173 της Συνθήκης ΕΟΚ.

83 — Απόφαση της 6ης Μαρτίου 1979, 92/78, Simmenthal κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1979 I, σ. 407, σκέψεις 40 και 41), με την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 184 της Συνθήκης ΕΟΚ ήταν εφαρμοστέο και σε άλλες πράξεις γενικής ισχύος εκτός των κανονισμών, προκειμένου να εξασφαλιστεί στους ιδιώτες ο έλεγχος νομιμότητας πράξεων τις οποίες δεν μπορούν να προσβάλουν.

84 — Αυτά δήλωσε, αναφερόμενος στην προπαρατεθείσα απόφαση Οι Πράσινοι κατά Κοινοβουλίου, ο γενικός εισαγγελέας Van Gerven με τις προτάσεις του της 30ής Νοεμβρίου 1989 στην προπαρατεθείσα υπόθεση C-70/88, Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου, σημείο 11.

85 — Όπ.π., σκέψη 44.

168 ανωτέρω, με τις οποίες το Δικαστήριο, παρά την επίκληση ενώπιόν του της ανάγκης ευρείας ερμηνείας των διατάξεων περί της προσφυγής ακυρώσεως προκειμένου να εξασφαλιστεί η δικαστική προστασία των ιδιωτών, ερμήνευσε τα όρια της αρμοδιότητάς του εμμένοντας αυστηρά στις περιπτώσεις που μνημονεύονται ρητώς στις συναφείς διατάξεις [86].

171. Φρονώ ότι στις κρινόμενες υποθέσεις η κατάσταση ομοιάζει περισσότερο με εκείνη της υποθέσεως Unión de Pequeños Agricultores κατά Συμβουλίου και όχι με εκείνη των υποθέσεων οι οποίες κρίθηκαν με τις αποφάσεις οι οποίες αναφέρονται ανωτέρω, στο σημείο 168. Από τη συνδυασμένη εφαρμογή των άρθρων 46 ΕΕ και 35 ΕΕ προκύπτει ότι η απαρίθμηση των αρμοδιοτήτων του Δικαστηρίου στις εν λόγω διατάξεις είναι εξαντλητική, αποκλείοντας έτσι, ιδίως, την αρμοδιότητα του κοινοτικού δικαστή να κρίνει αγωγές με αντικείμενο την αποκατάσταση των ζημιών που προκαλούνται από πράξεις τις οποίες εκδίδει το Συμβούλιο βάσει του άρθρου 34 ΕΕ.

172. Εξάλλου, στις αποφάσεις που παρατέθηκαν ανωτέρω στο σημείο 168, το Δικαστήριο κατ' ουσίαν διευκρίνισε ορισμένες προϋποθέσεις, σχετικές με τα πρόσωπα που νομιμοποιούνται ενεργητικώς, με τους λόγους ακυρότητας που μπορούν να προβληθούν ή με τις πράξεις που μπορούν να αμφισβητηθούν δυνάμει των άρθρων 173 ή 184 της Συνθήκης ΕΟΚ, στο πλαίσιο της ασκήσεως αρμοδιότητας —της αρμοδιότητας ακυρώσεως ή κηρύξεως μη εφαρμοστέων πράξεων των οργάνων— την οποία προέβλεπαν ρητώς οι σχετικές διατάξεις. Εν προκειμένω, αντιθέτως, ζητείται από τον κοινοτικό δικαστή να ασκήσει μια αρμοδιότητα —να διατάξει την αποκατάσταση ζημίας— η οποία δεν βρίσκει κανένα έρεισμα στο άρθρο 35 ΕΕ.

173. Αν συνεπώς το πρόβλημα έγκειται, για να χρησιμοποιήσω την έκφραση του γενικού εισαγγελέα Jacobs [87], «στο πώς μπορεί να εξασφαλισθεί στους προσφεύγοντες ιδιώτες — εντός των ορίων που θέτει το γράμμα και η οικονομία της Συνθήκης — αποτελεσματική δικαστική προστασία», η απάντηση σε μια υπόθεση όπως η προκειμένη είναι, όπως έχω ήδη αναφέρει, ότι η προστασία υπό μορφήν αποκαταστάσεως της ζημίας την οποία ζητούν οι αναιρεσείοντες, πρέπει να επιδιωχθεί ενώπιον του εθνικού και όχι του κοινοτικού δικαστή. Το να αναγνωριστεί, στην περίπτωση κατά την οποία, αντιθέτως προς όσα υποστηρίζω, κριθεί απαράδεκτο το αίτημα παροχής προστασίας αυτού του είδους από τον εθνικό δικαστή, μια εναλλακτική αρμοδιότητα του κοινοτικού δικαστή δεν θα αποτελούσε ευρεία ή praeter legem ερμηνεία, αλλά ερμηνεία contra legem των συνδυασμένων διατάξεων των άρθρων 46 ΕΕ και 35 ΕΕ.

86 — Βλ. απόφαση του Δικαστηρίου της 17ης Φεβρουαρίου 1977, 66/76, CFDT κατά Συμβουλίου (Συλλογή τόμος 1977, σ. 115, σκέψεις 8 έως 12), για το ζήτημα της ενεργητικής και της παθητικής νομιμοποιήσεως στις προσφυγές του άρθρου 33 της Συνθήκης ΕΚΑΧ, και διάταξη της 13ης Ιανουαρίου 1995, C-253/94 P, Roujansky κατά Συμβουλίου (Συλλογή 1995, σ. I-7, σκέψεις 9 και 11), όσον αφορά τις πράξεις κατά των οποίων μπορεί να ασκηθεί προσφυγή δυνάμει του άρθρου 173 της Συνθήκης ΕΚ.

87 — Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Jacobs της 21ης Μαρτίου 2002 στην προπαρατεθείσα υπόθεση Unión de Pequeños Agricultores κατά Συμβουλίου, σημείο 54.

174. Ουσιαστικά, σε μια τέτοια περίπτωση θα παρουσιαζόταν μια μη δυνάμενη να αρθεί σύγκρουση μεταξύ, αφενός, της γενικής αρχής της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων, η οποία αναγνωρίζεται εμμέσως με το άρθρο 6, παράγραφος 2, ΕΕ και, αφετέρου, της αρχής των κατ' ανάθεση αρμοδιοτήτων, η οποία προκύπτει από το άρθρο 5 ΕΕ και από τις συνδυασμένες διατάξεις των άρθρων 46 ΕΕ και 35 ΕΕ.

175. Πρόκειται για μια σύγκρουση ανάλογη με τη σύγκρουση μεταξύ, αφενός, της γενικής αρχής της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων και, αφετέρου, της αρχής των κατ' ανάθεση αρμοδιοτήτων την οποία προβλέπει το άρθρο 7 ΕΚ και το άρθρο 173 της Συνθήκης ΕΚ, την οποία το Δικαστήριο έλαβε σιωπηρώς υπόψη με τη σκέψη 44 της αποφάσεως Unión de Pequeños Agricultores κατά Συμβουλίου και την επέλυσε δίδοντας το προβάδισμα στην αρχή των κατ' ανάθεση αρμοδιοτήτων και στο άρθρο 173 της Συνθήκης ΕΚ, όπως παρατήρησε ορθώς το Πρωτοδικείο με τη σκέψη 38 των αναιρεσιβαλλομένων διατάξεων.

176. Φρονώ ότι το Δικαστήριο δεν είχε κάποια άλλη ευκαιρία να εξετάσει μια κατάσταση τόσο σαφούς και μη δυνάμενης να αρθεί συγκρούσεως, ώστε να απαιτεί σαφή επιλογή μεταξύ διατάξεων ή αρχών υπέρτερης ισχύος [88]. Επισημαίνω περαιτέρω ότι οι κανόνες οι οποίοι συγκρούονται εν προκειμένω έχουν όλοι κατά μία έννοια «συνταγματικό» χαρακτήρα, στο μέτρο κατά το οποίο αφορούν, αφενός, τον προσδιορισμό των θεμελιωδών ορίων της ασκήσεως της δημόσιας εξουσίας έναντι των ιδιωτών και, αφετέρου, την κατανομή της εξουσίας αυτής μεταξύ των διαφόρων θεσμικών φορέων οι οποίοι καλούνται να την ασκήσουν.

177. Το να δοθεί το προβάδισμα στο θεμελιώδες δικαίωμα για αποτελεσματική δικαστική προστασία και να αγνοηθούν οι εφαρμοστέες διατάξεις της Συνθήκης ΕΕ περί της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου προϋποθέτει την αναγνώριση ιεραρχήσεως ακόμα και μεταξύ των κανόνων υπέρτερης ισχύος, καθώς και μιας μορφής «υπερσυνταγματικής» αξίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Φρονώ ότι μια τέτοια προσέγγιση, η οποία δεν είναι καθεαυτή αδύνατη, δεν επιτρέπεται *στο παρόν στάδιο εξελίξεως του δικαίου της Ενώσεως*, αν όχι για άλλους λόγους, λόγω της απουσίας στις ισχύουσες Συνθήκες, ρητής απαριθμήσεως με συγκεκριμένους κανόνες, των θεμελιωδών δικαιωμάτων τα οποία εγγυάται η Ένωση. Ο Χάρτης δεν μπορεί, κατά τη γνώμη μου, να καλύψει την έλλειψη μιας τέτοιας απαριθμήσεως, δεδομένου ότι αποτελεί απλώς πηγή εμπνεύσεως για τα κοινοτικά και τα εθνικά δικαστήρια κατά την περιγραφή των θεμελιωδών δικαιωμάτων τα οποία εγγυάται το δίκαιο της Ενώσεως και δεν διαθέτει, ως γνωστόν, δεσμευτική νομική ισχύ. Ο περιορισμός αυτός ασφαλώς δεν θα υφίστατο αν όλα τα κράτη μέλη κύρωναν τη Συνθήκη για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης, η οποία περιλαμβάνει στο μέρος ΙΙ απαρίθμηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται ρητώς, στο

88 — Σε ορισμένες υποθέσεις, το Δικαστήριο αναγκάστηκε, κατ' ουσία, να αναζητήσει ισορροπία μεταξύ θεμελιωδών δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών τα οποία εγγυάται η Συνθήκη ΕΚ: βλ. αποφάσεις του Δικαστηρίου της 12ης Ιουνίου 2003, C-112/00, Schmidberger (Συλλογή 2003, σ. I-5659), και της 14ης Οκτωβρίου 2004, C-36/02, Omega (Συλλογή 2004, σ. I-9609).

άρθρο II-107 το «δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και αμερόληπτου δικαστηρίου».

178. Επαναλαμβάνω για άλλη μια φορά ότι, κατά τη γνώμη μου, οι αναιρεσείοντες δεν στερούνται αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων τα οποία ισχυρίζονται ότι επλήγησαν λόγω της αμφισβητούμενης εγγραφής τους στον κατάλογο των προσώπων που ενέχονται σε τρομοκρατικές πράξεις, αλλά διαθέτουν ανάλογη προστασία ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων. Φρονώ ότι, και αν ακόμα ήθελε κριθεί το αντίθετο, ο κοινοτικός δικαστής δεν μπορεί, *στο παρόν στάδιο εξελίξεως του δικαίου της Ενώσεως*, να θεωρηθεί αρμόδιος να κρίνει τις αγωγές αποζημιώσεως τις οποίες άσκησαν οι αναιρεσείοντες ενώπιον του Πρωτοδικείου. Συνεπώς, το Πρωτοδικείο δεν υπέπεσε σε νομική πλάνη αποφαινόμενο ότι η απουσία ενδίκου βοηθήματος για την προστασία των δικαιωμάτων των αναιρεσειόντων δεν δικαιολογεί από μόνη της την αναγνώριση αρμοδιότητας του Πρωτοδικείου να κρίνει τις εν λόγω αγωγές.

4) Τελικές παρατηρήσεις

179. Πριν προτείνω στο Δικαστήριο να απορρίψει τις προκείμενες αιτήσεις αναιρέσεως, επιθυμώ να προβώ σε δύο τελικές επισημάνσεις.

180. Πρώτον, κρίνω σκόπιμο, με την απόφαση που θα εκδώσει στις προκείμενες υποθέσεις, το Δικαστήριο να αναγνωρίσει, στο όνομα του σεβασμού και της δικαστικής προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, αρμοδιότητα των εθνικών δικαστηρίων για την εκδίκαση αγωγών όπως οι προκείμενες. Η αναγνώριση της αρμοδιότητας των εθνικών δικαστηρίων θα αποδεικνύει εκτός των άλλων πόσο αβάσιμη είναι η υποψία που εκφράζεται σε μερικές περιπτώσεις, ότι η νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων ως γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου δεν εμπνέεται από ένα πραγματικό μέλημα προστασίας των δικαιωμάτων αυτών, αλλά μάλλον υπαγορεύεται από την υπεράσπιση του προβαδίσματος του κοινοτικού δικαίου και των προνομιών *του κοινοτικού δικαστή* έναντι του δικαίου και των οργάνων των κρατών μελών.

181. Δεύτερον, αναγνωρίζω ότι η λύση της αρμοδιότητας των εθνικών δικαστηρίων για την εκδίκαση αγωγών όπως οι προκείμενες παρουσιάζει μειονεκτήματα από απόψεως ενιαίας εφαρμογής του δικαίου της Ενώσεως, και συνεπώς και από απόψεως ασφάλειας δικαίου. Το πρόβλημα αυτό θα πρέπει να επιλυθεί μέσω πρόσφορης επεκτάσεως των αρμοδιοτήτων του Δικαστηρίου στο πλαίσιο αναθεωρήσεως των ισχυουσών Συνθηκών, όπως η αναθεώρηση που πραγματοποιείται με τη Συνθήκη για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης. Στο μεταξύ, θα ήθελα να επισημάνω, σε σχέση με τα εν λόγω μειονεκτήματα, ότι ιδίως στο θέμα της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, είναι πάντα προτιμότερη μια κάποια «ανασφάλεια» δικαίου από την ασφάλεια του «μη δικαίου».

## V — Επί των δικαστικών εξόδων

182. Με βρίσκει απολύτως σύμφωνο η λύση την οποία ακολούθησε το Πρωτοδικείο να συμψηφίσει τα δικαστικά έξοδα μεταξύ των διαδίκων και φρονώ ότι η ίδια λύση μπορεί να ακολουθηθεί και για τη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου. Ανεξαρτήτως της δηλώσεως του Συμβουλίου περί του δικαιώματος αποζημιώσεως, είναι απολύτως κατανοητό ότι οι αναιρεσείοντες, στους οποίους το δίκαιο της Ενώσεως αναγνωρίζει δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, αναζήτησαν στον κοινοτικό δικαστή, και κατά το αναιρετικό στάδιο, τον αρμόδιο δικαστή για την εκδίκαση του αιτήματός τους να τους επιδικαστεί αποζημίωση.

183. Συνεχίζουν συνεπώς να συντρέχουν, κατά τη γνώμη μου, οι εξαιρετικοί λόγοι οι οποίοι δικαιολογούν τον συμψηφισμό των δικαστικών εξόδων μεταξύ των κυρίων διαδίκων, σύμφωνα με το άρθρο 69, παράγραφος 3, του Κανονισμού Διαδικασίας.

184. Το Βασίλειο της Ισπανίας φέρει τα δικαστικά του έξοδα, σύμφωνα με το άρθρο 69, παράγραφος 4, του Κανονισμού Διαδικασίας.

## VI — Πρόταση

185. Κατόπιν των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να αποφανθεί ως εξής:

«— Απορρίπτονται οι αιτήσεις αναιρέσεως.

— Οι διάδικοι φέρουν τα δικαστικά τους έξοδα».